

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Insolvence fyzických osob, její příčiny, důsledky a případové studie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr., Dr. Libuše Mazánková

Vypracovala:

Danuše Sládková

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Insolvence fyzických osob, její příčiny, důsledky a případové studie“ vypracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V ----- dne -----

Podpis

Poděkování

Děkuji paní PaedDr., Dr. Libuši Mazánkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji také paní Mgr. Vladimíře Riedlové za poskytnutí cenných konzultací k odborné části mé bakalářské práce.

Danuše Sládková

Obsah

Úvod	4
1.Pojmy předluženost, insolvence, insolvenční řízení.....	7
1.1 Insolvence.....	7
1.2 Rozhodující podmínky pro posuzování úpadku či hrozícího úpadku.....	8
1.3 Insolvenční soudní řízení	10
1.4 Postavení dlužníka v insolvenční (v insolvenčním řízení)	11
1.5 Některá úskalí při vyplňování formuláře pro podání návrhu na oddlužení.....	12
2.Legislativní úprava insolvence fyzických osob.....	16
2.1 Insolvenční zákon	16
2.2 Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti.....	17
2.3 Občanský soudní řád a Zákon o veřejných dražbách	17
3. Příčiny předluženosti a insolvence	18
3.1 Primární doba:.....	18
3.2 Absence důkladného zvážení skutečné potřeby finanční pomoci	18
3.3 Špatné, či nulové posouzení vlastní finanční situace	19
3.4 Nezvážení možnosti řešení finanční tísně jiným způsobem.....	20
3.5 Nezajištění finanční rezervy	22
3.6 Neověření důvěryhodnosti vybraného poskytovatele úvěru.....	23
3.7 Snaha získat úvěr za účelem splacení úvěru předešlého	24
3.8 Pořízení úvěru nebo ručitelství k němu za účelem pomoci jiné osobě.....	25
3.9 Sekundární doba:	26

3. 10 Přehled nárůstu insolvenčí fyzických a právnických osob.....	28
4. Důsledky předluženosti a insolvence.....	31
4.1. Dopady na psychiku dlužníka	31
4.2 Hrozba sociálního vyloučení.....	32
4.3 Ztráta movitých věcí.....	32
4.4 Ztráta bydlení	33
5. EXEKUCE.....	35
5.1 Způsoby exekuce	35
5.2 Exekuční titul	36
5.3 Shrnutí.....	37
5.4 Názor odborníka.....	37
5.5 Vliv systému práva	38
6 Rizika z předluženosti fyzických osob pro výchovu dětí a společnost	41
7. Případové studie.....	44
7. 1 Případ z poradenské praxe – A	44
7. 2 Případ z poradenské praxe B	46
7.3 Případ z poradenské praxe C	49
7. 4 Případ z poradenské praxe D.....	51
7. 5 Případ z poradenské praxe E	54
7.6 Závěr kazuistik.....	55
8. Prevence v oblasti dluhové problematiky	57
8. 1 Systém dluhového poradenství.....	57
8. 2 Preventivní programy	58
9. Vliv sociální pedagogiky na poradenskou činnost v oblasti předluženosti a insolvence fyzických osob.....	61

9.1 Předmět poradenské činnosti	61
9.2 Vliv pedagogiky na poradenskou práci.....	61
9.3 Vliv psychologie na práci poradce	62
9.4 Právní znalosti v práci poradce.....	62
Závěr.....	64
Resumé.....	65
Anotace	66
Klíčová slova	66
Annotation.....	66
The main terms	66
Seznam použité literatury	67
Příloha	67
Slovník.....	68

Úvod

Popis problému

Dlužení peněz je zřejmě spjato s jejich vynálezem a používáním. **Peníze** se staly předmětem obchodu i hodnotou, kterou lidé vnímají jako prostředek k zajištění svých existenčních potřeb, i ke své vlastní prezentaci úspěchu. **Historie** by nám jistě podala řadu důsledků touhy po získání moci nabytím majetku a peněz jako války, vraždy a další tragické události. Mohli bychom tedy předpokládat, že moderní společnost bude z historických dat poučená a význam peněz nebude nadhodnocovat, opak je ale pravdou.

Neustále zvyšující se **nabídka** spotřebních komodit má za následek stoupající konzumní slepotu lidí, kteří snadným přístupem k materiálním produktům společnosti ztrácí vlastní ostražitost a schopnost kriticky hodnotit výhodnost nabídek trhu v poměru ke svým možnostem. Řešením vlastní finanční nedostatečnosti se pak často stává využití služeb poskytovatelů finančních půjček všech druhů. Je pravdou, že dobře promyšlená a vybraná **půjčka** může vyřešit problém nedostatku peněz, ale uzavření úvěrové smlouvy bez rozmyslu a zhodnocení rizik může mít až fatální důsledky pro dlužníka i jeho rodinu.

Cíle práce

Pracuji jako poradenský pracovník a dluhová problematika je jedním z nejčastějších problémů našich klientů. Proto jsem zvolila k vypracování své práce toto téma. Cílem mé práce je:

- popsat legislativní rámec předluženosti a insolvence,
- vysvětlit institut oddlužení fyzických osob a upozornit na jeho rizika,
- podat ucelenou a přehlednou analýzu příčin zadlužování z pohledu pracovníka poradenství,
- zdůraznit dopady důsledků na osobu dlužníka, děti žijících v jejich rodinách a společnost,

- pravdivost svých tvrzení podepřít názory odborníků, publikovanými statistickými daty a zjištěními autorů dostupné literatury,
- prokázat přímou souvislost mezi oborem sociální pedagogiky a poradenskou činností.

Struktura práce

K dosažení dostatečné přehlednosti jsem zvolila tuto strukturu své práce:

- Slovník.
- Pojmy předluženost, insolvence, insolvenční řízení, oddlužení.
- Legislativní úprava insolvence fyzických osob.
- Příčiny předluženosti a insolvence.
- Důsledky předluženosti a insolvence.
- Exekuce.
- Případové studie.
- Prevence v oblasti dluhové problematiky.
- Vliv sociální pedagogiky na poradenskou činnost v oblasti dluhové problematiky.

Domnívám se, že zvolená struktura poskytuje přehledně informace k danému tématu.

Metodika

Bylo by jistě zajímavé zpracovat průzkum příčin a důsledků zadlužování mezi našimi klienty, ovšem z etického hlediska tuto metodu nemohu zvolit. Svou práci jsem vypracovala na základě studia právních norem, dostupné literatury a analýzy případů z vlastní poradenské praxe. K prokázání svých tvrzení ve stati jsem použila pět případových studií, které jsou skutečnými kauzami naší poradny a na jejichž řešení jsem pracovala.

1. Pojmy předluženost, insolvence, insolvenční řízení

Tato kapitola je zaměřena na podrobné vysvětlení pojmů souvisejících s insolvenční. Dále zde uvádím zákonné podmínky úpadku fyzických osob, které jsou základem pro soudní posouzení insolvence dlužníka. Zevrubně se tato kapitola zabývá zejména prvky, které mají zásadní význam při procesu posuzování úpadku dlužníka soudy v insolvenčním řízení. Popis průběhu insolvenčního řízení má za cíl vysvětlit cestu, kterou musí dlužník v rámci svého oddlužení projít a zvládnout.

1.1 Insolvence

Výrazy solventnost/solvence a nesolventnost/insolvence se běžně používají v občanském a obchodním prostředí pro hodnocení schopnosti povinného platit závazky, ale také pro hodnocení majetnosti či nemajetnosti.

Pro účely této práce je zásadní pojem insolvence ve smyslu obecně závazných právních předpisů, konkrétně zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Insolvenční tedy můžeme chápat jako existenci úpadku nebo hrozícího úpadku na straně dlužníka, ale také způsoby jeho řešení insolvenčním soudem v rámci insolvenčního řízení.

„Úpadek dlužníka může spočívat v platební neschopnosti nebo předlužení. Podle zákona úpadek ve formě platební neschopnosti nastane u dlužníka (podnikatele i nepodnikatele), má-li nejméně dva věřitele, peněžité závazky po dobu delší než 30 dní po lhůtě jejich splatnosti, které není schopen plnit a není ani možné dosáhnout uspokojení pohledávek věřitelů vůči dlužníku soudním výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Domněnka neschopnosti plnění závazků nastane také v případě, kdy dlužník nesplnil některé povinnosti uložené mu insolvenčním soudem. Úpadek ve formě předlužení spojuje zákon s dlužníkem – podnikatelem a vychází

z porovnání majetku (aktiv) a závazků (pasiv). Činí-li závazky dlužníka více, než hodnota jeho majetku, je předlužen a v úpadku.“¹

1.2 Rozhodující podmínky pro posuzování úpadku či hrozícího

úpadku

Pro účely vlastního posouzení existence úpadku, nebo hrozícího úpadku konkrétní fyzické osoby (dlužníka), je nutné zaměřit pozornost na některé zásadní prvky:

1/ Na věřitele dlužníka:

Podmínka počtu více věřitelů (alespoň dva) bývá zpravidla naplněna. Zajisté i v souvislosti s velkou četností nejrůznějších právních vztahů, do kterých občan v postavení dlužníka vstupuje při zajišťování životních potřeb svých a své rodiny, je pravidlem i existence většího počtu věřitelů. Zde je třeba zdůraznit, že věřitelem není pouze banka, či společnost, která poskytla úvěr nebo půjčku, ale každý, kdo má za dlužníkem peněžitou pohledávku. Může se jednat o nezaplacené služby, zboží, nájemné, pojistné, půjčku peněz od příbuzných či přátel. Složitější otázkou pro dlužníka bývá rozlišení jeho věřitelů na **zajištěné majetkem z podstaty** - a **nezajištěné**. Nejčastější formou zajištění majetkem z podstaty je **zástavní právo**. Dále je to **zadržovací právo, omezení převodu nemovitosti, zajišťovací převod práva a postoupení pohledávky k zajištění**. Obsah zástavního práva je poměrně dobře znám, u ostatních zajišťovacích institutů tomu tak není. Důsledné rozlišení zajištěných a nezajištěných věřitelů je již v této chvíli nesmírně významné pro možnou budoucí formu oddlužení.

2/ Na závazky dlužníka:

Mimo zjišťování počtu a výše všech závazků vůči jednotlivým věřitelům, je zásadní otázka jejich **splatnosti** a vymezení těch, u nichž *prodlení dlužníka trvá déle než 30 dnů od data splatnosti*. U většiny závazků dlužníka je splatnost sjednaná, určená rozhodnutím, nebo je stanovena obecně závazným předpisem. Výsledkem by měl být **přehled závazků dlužníka**

¹ PS ČR, Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení. Praha: PS ČR, 2006, §3

s vyznačením jejich splatnosti a délky prodlení, s jejich placením, s rozlišením podle existence jejich zajištění a vykonatelnosti. Již v této době by mělo být zřejmé, které závazky dlužník nepopírá a které případně popírá anebo považuje za sporné. Při takto prováděném rozboru a posouzení závazků je třeba respektovat mimořádnou povahu závazků vykonatelných. To jsou zejména závazky vyplývající z pravomocného rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, z pravomocného rozhodčího nálezů, kde možnost popření je výrazně omezena.

3/ Na schopnost dlužníka závazky plnit:

Zjišťuje se, zda dlužník naplnil alespoň jednu z podmínek, při které se má za to, že není schopen plnit své závazky po splatnosti. Takovou podmínkou je: *„zastavení platby podstatné části peněžitých závazků, jejich neplnění po dobu delší než 3 měsíce ode dne jejich splatnosti, nemožnost dosáhnout uspokojení některé splatné peněžité pohledávky vůči dlužníku soudním výkonem rozhodnutí nebo exekucí“*.² Zastavení plateb podstatné části peněžitých závazků nastává zpravidla po různě dlouhém období, kdy dlužník sice již neplatí všechny své závazky, ale na základě svého posouzení nebo cizího doporučení některé závazky platí tzv. přednostně, i když jen částečně a opožděně.

Dlužníci zpravidla upřednostňují placení závazků spojených s jejich bydlením a potřebami své rodiny. V některých případech bez dalších pochopitelných důvodů upřednostňují věřitele při vymáhání pohledávek tzv. neodbytných, či používajících až agresivní praktiky. Prodlení s placením splatných peněžitých závazků po dobu delší než tři měsíce již osvědčuje neschopnost dlužníka platit. Stejně důsledky má *„alespoň jeden bezvýsledný soudní výkon rozhodnutí, nebo exekuce k vymožení splatné peněžité pohledávky věřitele“*.

² PS ČR. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení. Praha: PS ČR, 2006, §3

1.3 Insolvenční soudní řízení

Insolvenční řízení může soud zahájit pouze na návrh (nikoliv tzv. z moci úřední). V zásadě platí, že návrh může podat dlužník nebo kterýkoliv jeho věřitel. Návrh na oddlužení může podat pouze dlužník.

Insolvenční návrh spojený s návrhem na oddlužení podává dlužník na formuláři, jehož podobu zveřejňuje ministerstvo spravedlnosti způsobem umožňujícím bezplatný dálkový přístup (www.justice.cz). Návrh na oddlužení nelze podat jinou formou

Průběh insolvenčního řízení potom upravuje insolvenční zákon. Pokud je návrh dlužníka tzv. bez vad, popř. vady jsou navrhovatelem na výzvu soudu řádně a včas odstraněny, postupuje insolvenční soud dalšími úkony podle zákona. „*V insolvenčním rejstříku zveřejní vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení s výzvou věřitelům, aby přihlašovali svoje pohledávky, učiní opatření o určení osoby insolvenčního správce a rozhodne o úpadku dlužníka a povolení oddlužení. V rámci tohoto rozhodnutí vyzve věřitele, aby ve lhůtě 30 dnů přihlásili své pohledávky*“.³

„*Návrh na oddlužení soud zamítne, pokud dojde k závěru, že oddlužením je sledován nepoctivý záměr nebo že hodnota plnění nezajištěným věřitelům by byla nižší než 30% jejich pohledávek (ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí) a dále v případech, kdy o oddlužení bylo již dříve rozhodnuto a z výsledků řízení je zřejmý lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení. Současně soud rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem*“.⁴

„*Je-li oddlužení povoleno, soud po uplynutí lhůty k přihlašování pohledávek věřiteli svolá jednání za účelem jejich přezkumu. Dále zajistí hlasování nezajištěných věřitelů o povolení a způsobu oddlužení a to na svolané schůzi věřitelů nebo za podmínek stanovených zákonem mimo ni. Právo hlasovat o způsobu oddlužení mají pouze nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili svou pohledávku. Způsobem oddlužení se rozumí plnění splátkového kalendáře nebo zpeněžení majetkové podstaty dlužníka*“.⁵ O způsobu oddlužení soud rozhodne.

³ PSČR. Zákon 182/2006 o úpadku a způsobech jeho řešení. Praha: PSČR, 2006, § 47

⁴ PS ČR. Zákon 182/2006 o úpadku a způsobech jeho řešení. Praha: PSČR, 2006, §395

⁵ PS ČR. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Praha: PSČR, 2006, § 47, § 398

Po ukončení schváleného oddlužení vezme soud jeho splnění na vědomí rozhodnutím. Jestliže dlužník splnil řádně a včas všechny povinnosti spojené s oddlužením, na návrh dlužníka a po jeho slyšení vydá soud usnesení o osvobození dlužníka od placení zbytku pohledávek zahrnutých do oddlužení.

Právo zajištěných věřitelů domáhat se uspokojení zpeněžením majetku sloužícího k zajištění pohledávky zůstává, pokud ho neuplatnili již v insolvenčním řízení, zachováno.

Průběh insolvenčního řízení je dokumentován v insolvenčním rejstříku. Jde o informační systém veřejné správy, veřejně bezplatně přístupný. Veřejně přístupné nejsou údaje, o kterých to stanoví insolvenční zákon. Na žádost fyzické osoby spojenou s příslušným podáním, může insolvenční soud rozhodnout, že některé z osobních údajů nebudou zveřejněny.

1. 4 Postavení dlužníka v insolvenci (v insolvenčním řízení)

Řešení úpadku konkursem a oddlužení zpeněžením majetkové podstaty je pro dlužníka z mnoha hledisek nevýhodná. Vedle vlastní ztráty majetku, použitelné výnosy z jeho zpeněžení (po odečtení nákladů řízení a odměny insolvenčního správce) zpravidla nepřestávají maximálně možnou dosažitelnou tržní hodnotu.

Řešení úpadku oddlužením formou stanovení splátkového kalendáře má samozřejmě také svá úskalí. Dlužník, o jehož insolvenci rozhodl soud tímto způsobem, je povinen *splatit minimálně 30% závazků všem svým věřitelům a to v průběhu pěti let*. V praxi to znamená, že dlužníkovi přidělený insolvenční správce po celou dobu splácení dluhu, tj. pěti let, přijímá a nakládá s veškerými příjmy dlužníka, které se fakticky rozdělují na dvě části:

- 1/ Životní minimum dlužníka – tato částka je určena na veškeré životní potřeby dlužníka.
- 2/ Veškerý zbytek dlužníkovy příjmu – který insolvenční správce použije k plnění splátkového kalendáře jednotlivým věřitelům podle rozhodnutí soudu.

Dlužník musí tudíž po dobu pěti let vystačit s finančními prostředky vypočítaného životního minima, které se může zvýšit pouze účinností nové úpravy zákona o životním minimu. Má-li

dlužník během těchto pěti let jakýkoli jiný příjem, je povinen jej oznámit a předat insolvenčnímu správci, který tyto prostředky použije na úhradu dlužnických závazků podle rozhodnutí soudu. Tato povinnost se týká i případných dědictví a finančních darů. Rovněž každé zvýšení mzdy či platu podléhá plně soudnímu rozhodnutí o splátkovém způsobu oddlužení. I v tomto případě je dlužník povinen po dobu splácení, tj. pěti let, hradit práci insolvenčního správce podle platných právních předpisů.

Velmi často tak bývá z důvodu vyššího příjmu dlužníka splaceno 50% a více přihlášených pohledávek nezajištěných věřitelů. Hranice 30% je zde stanovena jako minimální, skutečné plnění však může dosáhnout i 100% výše dluhů, jestliže se například v průběhu pětileté lhůty zásadně zvýší příjmy dlužníka.

1.5 Některá úskalí při vyplňování formuláře pro podání návrhu na oddlužení

Dlužník musí být připraven. Musí mít *úplný a věcně správný soupis závazků a majetku a musí být schopen závazky doložit odpovídajícími listinami*. Totéž platí o dalších v návrhu tvrzených skutečnostech.

V praxi činí obtíže zejména část obsahující návrh na způsob oddlužení a tzv. „*podrobný popis okolností, z nichž lze usuzovat na výši hodnoty plnění, které při oddlužení obdrží nezajištění věřitelé dlužníka*“.⁶

To znamená, že dlužník zde doslovně uvede, že *je schopen za dobu pěti let uhradit minimálně 30% svých závazků vůči věřitelům a popíše své další závazky, které nejsou předmětem insolvenčního řízení – např. výživné na děti, či bývalého manžela, nebo manželku. Nutností je též v tomto případě uvést soud, který o této povinnosti rozhodnul, datum nabytí právní moci tohoto rozhodnutí, výši stanoveného výživného a spisovou značku rozhodnutí soudu*.

V dalším bodě návrhu dlužník sepíše své **očekávané příjmy v následujících pěti letech**. Uvede tedy jméno svého zaměstnavatele, délku tohoto pracovního poměru, výši čistého měsíčního příjmu a z ní vypočítaný očekávaný příjem za pět let. Má-li dlužník i jiné příjmy,

⁶ Viz.: Příloha č. 1, „Návrh na povolení oddlužení“.

například z pronájmu nemovitosti, z vedlejšího pracovního poměru, rovněž uvede jejich předpokládanou dobu trvání a předpokládanou výši finančního příjmu z nich.

Dalším povinným údajem návrhu je uvedení ***dlužnickových příjmů za poslední tři roky***. Zde je nutno vyžádat tato potvrzení od svého zaměstnavatele. Soud tak ověřuje stálost dlužnickových příjmů a také pravdivost jeho tvrzení ve věci příjmů.

Pro rozhodnutí soudu je důležité i ***pořadí návrhu***, tzn., jestli dlužník žádá o oddlužení poprvé, nebo je jeho návrh opakovaný. V tomto bodě je dlužník povinen uvést ***v případě opakovaného podání návrhu i způsob ukončení předešlého návrhu***.

Zásadní vliv na rozhodnutí soudu mají i ***údaje o nezahmlazených pravomocných odsouzeních pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy***. Tyto skutečnosti dlužník uvádí i se spisovou značkou případných soudních rozhodnutí.

Popis veškerého majetku dlužníka se dělí na majetek, který není předmětem zajišťovacích práv a majetek, který je předmětem zajišťovacích práv. Soupis majetku musí být detailní, včetně popisu množství jednotlivých položek a jejich pořizovací hodnoty.⁷

Velkou pozornost musí dlužník věnovat vyplnění dalšího bodu, kterým je ***popis všech závazků dlužníka***. Formulář návrhu pamatuje na všechny možné varianty závazků, a to na:

➤ ***Závazky, ze kterých nevyplývá právo na zajištění – nevykonatelné***

Tj. závazky, které nejsou žádným způsobem zajištěny a neexistuje o nich vykonatelné rozhodnutí nebo jiná listina zakládající jejich vykonatelnost.

➤ ***Závazky, ze kterých vyplývá právo na uspokojení ze zajištění – nevykonatelné***

To jsou závazky, které jsou zajištěny, ale nejsou dosud vykonatelné. Jedná se většinou o závazky z hypotečních smluv, které jsou zajišťovány zástavním právem věřitele k nemovitosti.

➤ ***Závazky, ze kterých nevyplývá právo na uspokojení ze zajištění – vykonatelné***

⁷ Viz.: Příloha č. 1, „Návrh na povolení oddlužení“.

Zde se jedná o závazky, které nejsou sice zajištěny žádným ze shora uvedených způsobů, ale jsou již vykonatelné zejména na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu nebo státního orgánu nebo orgánů územní samosprávy, vykonatelného rozhodčího nálezu, exekutorského zápisu, notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, výkazů nedoplatků v nemocenském pojištění a sociálním zabezpečení.

➤ ***Závazky, ze kterých vyplývá právo na zajištění – vykonatelné***

Závazky zajištěné a současně vykonatelné.

Podstatnou a nutnou náležitostí insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na oddlužení jsou ***předepsané přílohy – listiny osvědčující tvrzení v návrhu***. Povinnou přílohou návrhu je ***detailní soupis všech závazků dlužníka s uvedením věřitele, výší původní jistiny, výší a periodou splátek, dnem splatnosti, datem stanoveným k doplacení dluhu, celkovou dobou v prodlení, výší dlužné částky, datem ověření dlužné částky, popření – či uznání dluhu, uvedením jeho vykonatelnosti nebo nevykonatelnosti, skutečnosti zajištění dluhu, důvodem vzniku dluhu a číslem příloh, které potvrzují existenci závazku***.

*Je-li o oddlužení žádáno v průběhu manželství, kde platí společné jmění manželů, musí dlužník uvést i **nacionále manžela, nebo manželky, který ověřeným podpisem potvrdí existenci společného jmění manželů a své spoludlužnictví***.⁸

Zúčastněnou osobou, kterou je nutné v návrhu uvést, pokud existuje, je ***ručitel za splnění oddlužení***. Je to osoba, která se soudu zaručí za to, že dlužník řádně splní podmínky rozhodnutí soudu o povolení oddlužení.

Další zúčastněnou osobou je ***spoludlužník za splnění oddlužení***. V tomto případě se jedná zpravidla o manžela dlužníka z titulu společného jmění manželů.

Posledním vyplňovaným údajem je ***návrh dlužníka, aby soud rozhodl o úpadku, nebo hrozícím úpadku***. Dlužník zde musí uvést i popis ***skutečností, které osvědčují jeho úpadek, nebo hrozící úpadek***. To znamená, že musí splňovat tyto ***zákonné podmínky úpadku***:

⁸ Viz.: Příloha č. 1, „Návrh na povolení oddlužení“.

- *Má více věřitelů.*
- *Prodlení plateb závazků je delší, než 30dní po datu jejich splatnosti.*
- *Neschopnost dlužníka své závazky platit (zastavení plateb, nebo jejich podstatné části po dobu alespoň tří měsíců nebo domněnka neschopnosti dle insolvenčního zákona).⁹*

Pro větší názornost přikládám v příloze č. 1 formulář „Návrh na povolení oddlužení“.

Jak je zřejmé z uvedených skutečností v této kapitole, je insolvenční řízení složitým a pro dlužníka vždy velmi náročným procesem. Pro dlužníky, disponující dostatečně vysokým příjmem je ovšem nejschůdnějším řešením závažné finanční situace.

Tato kapitola měla za úkol vyjmenovat a popsat všechny skutečnosti, které jsou důležité pro objasnění podmínek, průběhu procesu a možných rozhodnutí soudu v insolvenčním řízení.

⁹ PS ČR. Zákon 182/2006 o úpadku a způsobech jeho řešení“. Praha: PSČR, 2006, §3

2. Legislativní úprava insolvence fyzických osob

Tato kapitola uvádí právní normy, které tvoří právní rámec insolvence fyzických osob. Okrajově se zmíní i o insolenci právnických osob.

2.1 Insolvenční zákon

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2008 a nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Za dobu své platnosti byl novelizován více než 12x a další změny se očekávají. Insolvenční zákon je dělen do tří částí, přičemž „*Obecná*“ a „*Společná ustanovení*“ se vztahují na všechny způsoby řešení úpadku. Druhá část, „*Způsoby řešení úpadku*“ upravuje podrobně jednotlivé formy řešení úpadku v insolvenčním řízení, jimiž jsou: konkurs, reorganizace, úpadek finančních institucí a oddlužení. Insolvenční zákon umožňuje dlužníkům, kteří splňují stanovené podmínky, možnost již zmíněného *oddlužení*. Pro tento způsob řešení insolvence se ujalo obecné označení *osobní bankrot*. Tento zákon poskytuje dlužníku mimořádnou výhodu v tom, že preferuje jeho zapojení do dalšího, nejen ekonomického života před ochranou práv věřitele.

Pro praktické užití zákona je nevýhodou složitost, která vyžaduje většinou odbornou právní pomoc. Ta bývá pro dlužníka finančně nedostupná. Bezplatné poradny již z podstaty svého účelu většinou poskytují pouze právní poradenství a nikoliv právní zastoupení dlužníka. Tento handicap mohou potřebné osoby řešit za pomoci služeb **Občanských a Finančních poraden**, které promptně reagovaly na rostoucí stav předluženosti rozšířením počtu svých poboček.

2.2 Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti

Dalším právním předpisem vztahujícím se k této problematice je *zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)*. Tato právní úprava přinesla nový institut soudního exekutora pověřeného státem exekutorským úřadem, který mimo jiné *provádí na základě rozhodnutí soudu exekuce postupem a způsoby stanovenými tímto zákonem* (exekuční řízení). Byl mnohokrát novelizován, což přispívá k problémům při jeho praktickém použití.

2.3 Občanský soudní řád a Zákon o veřejných dražbách

Významným právním předpisem je též *zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*. Ve své části šesté „*Výkon rozhodnutí*“, obsahuje právní úpravu soudního výkonu rozhodnutí. Jak je patrné již z názvu, soud rozhoduje nejenom o nařízení výkonu rozhodnutí, ale také o jeho provedení a svými soudními vykonavateli jej provádí.

Související právní normou je *zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách*. Tento zákon upravuje *dražby dobrovolné a nedobrovolné, vznik, trvání a zánik některých právních vztahů s tím souvisejících, včetně práv a povinností dražebníka*.

Zde jsem uvedla nejdůležitější právní normy, které řeší otázky týkající se stavu insolvence fyzických osob. Insolvenci právnických osob jsem zmínila jen stručně, jelikož není předmětem této práce. Domnívám se, že právní úprava insolvenčí fyzických osob je dostatečná. V legislativě chybí ale podle mého názoru další nástroje, které by zabraňovaly zneužití možnosti soudního oddlužení.

3. Příčiny předluženosti a insolvence

Tyto sociálně patologické jevy, které v současnosti zaměstnávají řadu odborníků a institucí, jsou důsledkem neuváženého řešení sociální situace každého jednotlivce. V této kapitole zdůrazním ty příčiny dluhové problematiky, ke kterým jsem dospěla analýzou vlastních poradenských případů. Příčiny vzniku předluženosti a insolvence lze dělit mimo jiné i podle doby, v níž mají svůj původ:

- Primárně – před podpisem úvěrové smlouvy.
- Sekundárně – v průběhu splácení úvěru.

3.1 Primární doba:

Úmysl uzavřít úvěrovou, nebo hypoteční smlouvu, s sebou nese potřebu důkladně zvážit všechny okolnosti a zde se lidé dopouští velmi závažných chyb. Podívejme se na ty nejvýznamnější podrobněji:

3.2 Absence důkladného zvážení skutečné potřeby finanční pomoci

*Nezváží-li člověk důkladně skutečnou potřebu finanční pomoci, velmi často se již v průběhu splácení úvěru projeví jeho neopodstatněnost.*¹⁰ V době konjunktury bylo populární pořizovat si úvěry téměř na cokoliv. Zejména lidé s nízkými příjmy si takto domněle zvyšovali vlastní životní úroveň tím, že za úvěrové prostředky kupovali vánoční dárky, jezdili na dovolenou, nebo si pořizovali naprosto zbytečně luxusní vybavení svých domácností. Vysoká poptávka po úvěrových produktech se odrazila v enormním nárůstu počtu poskytovatelů **různých kvalit**. Špatná regulace této oblasti podnikání státem, způsobila pohodlné poskytování

¹⁰ Smrčka, L. *Osobní a rodinné finance*. Příbram: Profesional Publishing, 2007, str.97

finančních půjček za nemorální, až lichvářský úrok, ale též žadatelům, jejichž bonita k tomuto účelu nebyla dostačující. Velmi snadno se tak skupiny sociálně slabých občanů, jimiž jsou zejména důchodci, matky na mateřské dovolené, lidé pracující za velmi nízké mzdy, nezaměstnaní, osoby propuštěné z výkonu trestu, chovanci Dětských domovů, jimž skončila ústavní péče, a poprvé vkročili do samostatného života, stali obětmi pochybných poskytovatelů půjček. Pro tyto subjekty bylo často rozhodujícím faktorem k poskytnutí úvěru pouze žadatelovo vlastnictví hodnotného movitého, nebo nemovitého majetku. Tisíce dlužníků tak zaplatily za své neuvážené rozhodnutí, nebo podlehnutí reklamě, velmi vysokou cenu.

Vlivem nových úprav zákonů a zvýšenou nejistotou zaměstnanosti je úvěrový boom minulostí, ovšem jeho důsledky budou zejména dlužníci pociťovat ještě několik až desítek let. Hlavní otázkou, kterou by si člověk měl položit v době, kdy začne uvažovat o úvěru, je:

„ **Opravdu si potřebuji půjčit?**“

3.3 Špatné, či nulové posouzení vlastní finanční situace

Špatným, nebo nulovým posouzením vlastní finanční situace a schopnosti vzít na sebe úvěrový závazek a řádně jej plnit, se člověk **vždy vystavuje** velmi reálnému riziku insolvence. Platí to i pro skupiny obyvatel s vysokými příjmy v závislosti na výši uzavřeného úvěru, nebo hypotéky. Většina současných potenciálních, ani skutečných dlužníků nechápe úvěr, ani hypotéku jako **zboží** prodávané poskytovateli těchto produktů, ale **pouze** jako rychlý a dostupný způsob získání finančních prostředků. Toto **mylné** vnímání se projeví většinou již v prvních momentech po podepsání úvěrové smlouvy v povinnosti dlužníka zaplatit finanční částku za vyřízení úvěru, následně v další povinnosti hradit pojištění úvěru a v dalších platbách, které poskytovatelé úvěrů svým klientům ve smlouvě stanoví. I přesto, že si klient zvolil úvěr s poměrně nízkým úrokem, se tak měsíční splátky vyšplhají daleko výše, než byl původní předpoklad klienta. **Důkladným posouzením** vlastní finanční dostatečnosti k pořízení úvěru pak může člověk předejít situaci, kdy se sníží jeho pravidelný příjem

příkladně nemocí, nezaměstnaností nebo jinou zásadní událostí v rodině. Proto by zde měla být naprosto nezbytnou otázka: „**Mám na pořízení úvěru?**“

3. 4 Nezvážení možnosti řešení finanční tísně jiným způsobem

Jen nepatrná část osob ve finanční tísní nejprve provede **důkladnou analýzu svých příjmů a výdajů**. Při tom tento krok se zdá být tím **zásadním**, který by měl člověk v této situaci učinit. Dnešní vybavení domácností i v rodinách s nízkými příjmy je velmi často nepochopitelně nadstandardní až luxusní. Kupodivu je běžné v těchto domácnostech nalézt nejmodernější televizor, mnohdy i několik, různý počet aktivních mobilních telefonů, videa, DVD přehrávače, počítače, téměř profesionální hi-fi věže a podobně. **Primárně** tyto nadstandardní spotřebiče zatíží rodinný rozpočet při jejich pořizování. I když ceny elektroniky mají tendenci poměrně rychle klesat, je zde **sekundární** zátěž na finanční rozpočet rodiny, kterým je financování provozu těchto spotřebičů a v neposlední řadě zvýšení energetické spotřeby domácnosti. Finanční náročnost měsíčního rozpočtu rodiny tak roste úměrně s každým novým spotřebičem ve formě pravidelných měsíčních plateb. S těmito dopady výhodného nákupu ovšem nikdo nepočítá. Tato nedůslednost a lehkovážnost je schopna přivést rodinu do stadia insolvence nejen ve vztahu k pořízení úvěrem, ale i nákupem z vlastních zdrojů a následnou **neschopností** financování jejich provozu. Proto je nutné před rozhodnutím o pořízení úvěru provést inventuru domácnosti a vygenerovat věci a služby, které rodina nezbytně nepotřebuje a tyto odprodat a služby zrušit. V mnoha případech by se takto zcela vyřešila aktuální finanční tíseň. Nekritickým přístupem a pod tlakem reklamy a jisté konzumní slepoty, se lidé rozhodují bez přemýšlení, protože jsou v časové tísní, nemají dostatek informací a nejsou schopni zvážit rizika plánovaného kroku.

Jednou z možností je zrušení často velmi nevýhodných pojistných smluv. Na trhu je řada pojistných produktů se spořením, které umožňují pojištěnci průběžně si v případě potřeby vybrat určitou část finančních prostředků, což je výhodnější varianta pojištění osob. Překážkou zde může být pouze limitovaná lhůta k provedení takové transakce.

Dalším z možných úsporných opatření je přehodnocení výdajů za potraviny a hygienické potřeby. Z naší kuchyně téměř vymizela bezmasá jídla, konzumujeme příliš mnoho uzenin, hotových jídel a polotovarů. Ovšem tyto výrobky představují několik stadií výroby a ty jsou promítnuty v konečné ceně výrobku. Z tohoto hlediska je mnohem hospodárnější nakupovat suroviny, ze kterých sami doma uvaříme, oproti nákupu polotovarů a hotových jídel.

I nákup drogistického zboží je možné realizovat mnohem uvážlivěji a hospodárněji. **Masivní reklamy** na zboží nutí spotřebitele vynakládat nadbytečné prostředky na nákup výrobků mnohdy zcela zbytečných a ne vždy kvalitních.

Velmi citelnou zátěží rodinných rozpočtů jsou platby za užívání mobilních telefonů, kterých používá téměř každá rodina několik. Položky za služby mobilních operátorů bývají jednotlivě v řádu stokorun, v součtu celé rodiny i **několik tisíc**.

Vedle těchto služeb je ve většině domácností samozřejmostí i využívání internetu. Zejména v odlehlejších obcích, kde je minimum uživatelů, tato služba svými náklady na měsíční provoz obvykle sníží rozpočet rodiny o 500 a více korun.

Ani zakoupení moderního televizoru není jediným finančním nákladem domácnosti. Následnými výdaji jsou měsíční platby za možnost sledovat další, zejména zahraniční televizní programy, které často rodina ani nevyužívá. Nevýhodným sjednáním této služby v tzv. „balíčcích“, je bezesporu jejich stanovená povinná lhůta užívání a nemožnost ukončit tento právní vztah bez smluvených penalizací. V tomto případě je nezbytné **dobře spočítat** rozdíl mezi úsporou peněz zrušením služby a výší následné penalizace.

Další možnost zvýšení měsíčního příjmu rodiny nabízí v případě, že rodina již splácí několik úvěrů, jejich **konsolidace**. Tuto službu nabízí některé banky ale pouze dlužníkům, kteří **nejsou** vedeni v registru dlužníků, tzn., že řádně plní své závazky v souladu s úvěrovou smlouvou. Konsolidací se pak rozumí sloučení všech závazků dlužníka do jediného úvěru, kterým banka všechny pohledávky věřitelů uhradí a dlužník splácí jen jeden nový úvěr. Výhoda pro dlužníka spočívá ve značném **poklesu pravidelných měsíčních splátek**, čímž je dlužník schopen plnit své závazky a mnohdy i vytvářet finanční rezervu pro jiné použití. **Značné úspory** lze v rodinných rozpočtech hledat také ve výdajích na dopravu do zaměstnání, nebo do školy. V mnoha případech dopravu vlastním automobilem nelze nahradit hromadnou dopravou z důvodu omezené dopravní obslužnosti, ale také s ohledem na

vykonávanou práci. Řada občanů si ale příliš zvykla na pohodlí a okamžitou dostupnost vlastní dopravy a zapomíná zvážit její finanční náročnost, zejména v období ztížené finanční situace rodiny.

Neposledním, i když pouze podpůrným způsobem s odloženou účinností je také výběr levnějšího dodavatele energií. Zde vzhledem k ročnímu zúčtovacímu období nelze počítat s okamžitou úsporou, ta se citelně projeví až v dlouhodobějším časovém horizontu. Z těchto několika uvedených možností úspor finančních prostředků v rodinách je zřejmé, že důkladná analýza výdajů rodiny může mít i velmi výrazný efekt v podobě úspory až několika tisíc korun. Tohoto výsledku je možné dosáhnout položením jednoduché otázky:

„ Vynakládáme své peníze hospodárně a účelně?“

3. 5 Nezajištění finanční rezervy

Z různých statistik a analýz **úspor** občanů ČR vyplývá, že jejich výše přesahuje výši **dluhů**. Pozitivní skutečností je i četnost spořicích občanů. Negativem se ale jeví fakt, že spoří především majetnější a starší skupiny obyvatel. Mladší populace nemá o pravidelné odkládání přebytků svých příjmů příliš výrazný zájem. Příčin je několik. Patří sem mladí lidé, kteří založili rodiny, budují své domovy, a proto nemají možnost pravidelných úspor. **Zásadní vliv** na schopnost spoření má zajisté výše příjmu. Proto nelze očekávat spoření u osob s nízkými příjmy, ať už jsou to lidé pracující za nízké mzdy, nezaměstnaní, matky samoživitelky, nebo důchodci. U těchto skupin obyvatel je zřejmá neschopnost spořit. Jinak je tomu u skupiny zejména mladých, kteří nepovažují spoření za nutné, dokonce je označují jako zbytečné. Současná společnost nabízí těmto lidem dostatek způsobů, jak své peníze utratit a tzv. si je „užít“. Snad z důvodu nedostatečných životních zkušeností necítí potřebu zajištění svých potřeb pro případ, že pozbudou své stávající příjmy, onemocní, nebo se rozhodnou založit vlastní rodiny.

V situaci, kdy člověk uvažuje o **pořízení úvěru**, by měl podle názorů finančních poradců mít běžně dostupnou finanční rezervu ve **výši nejméně tří měsíčních rozpočtů**. Tuto rezervu je ovšem nutné nadále zvyšovat i po uzavření úvěrové smlouvy, i když po menších částkách.

Tímto způsobem si – nyní již dlužník, zajistí dostatečný přístup k penězům v době nemoci, ztráty zaměstnání, zvýšených nákladů na různé opravy v domácnosti, i na neočekávané události v rodině. **Ekonomická prozíravost** tak může uchránit rodinu před velmi složitými situacemi a uchovat klidné a harmonické klima i v časech zvýšené finanční náročnosti. Dovolím si opět skončit tuto pasáž otázkou, kterou by si měl člověk, zvažující uzavření úvěrové, nebo hypoteční smlouvy položit: „ **Kde vezmu peníze, když přijdu o práci nebo onemocním**“?

3.6 Neověření důvěryhodnosti vybraného poskytovatele úvěru

V tomto bodě budeme hovořit převážně o **nebankovním sektoru poskytovatelů finančních služeb**. O důvěryhodnosti sektoru bankovních poskytovatelů nelze příliš spekulovat, zejména z důvodu jejich letitého působení na finančním trhu a všeobecné známosti ve společnosti.

Za zvážení zde stojí **podmínky poskytování finančních služeb, obchodní podmínky jednotlivých bankovních domů a specifika úvěrových produktů**. Je vhodné seznámit se těmito skutečnostmi u několika bank a tyto informace pak **porovnat** s ohledem na vlastní požadavky a možnosti. Rozdílů najdeme celou řadu, ale záleží jen na uvážení zájemce o tyto služby, jaký produkt více vyhovuje jeho představám a schopnostem.

Výběr finanční služby v nebankovním sektoru je ale **velmi často rizikový**. Existují sice již několik let zavedené společnosti, které si získaly na finančním trhu své stálé místo a kladný kredit, ale působí u nás i firmy, jejichž pověst je značně negativní. U těchto společností je nezbytné **vždy před sjednáním úvěru, podrobně zjistit všechny podmínky poskytnutí úvěru**, i zkušenosti jejich dřívějších klientů. Nemám tím na mysli dotazování se u sousedky, nýbrž široký průzkum spokojenosti těch, kteří služby té či oné společnosti využili. Tyto informace jsou běžně dostupné na internetu, kde si lidé své zkušenosti vyměňují, lze využít internetových stránek i opačným způsobem, a to zadáním vlastního dotazu na svou stránku, nebo blog. Mnohé důležité informace se dozvíme i od známých, kteří byli, nebo stále jsou klienty dané společnosti. S dostatkem informací si můžeme vytvořit reálný obraz o firmě, kterou máme v úmyslu oslovit. Absence tohoto kroku nás lehce může přivést k podpisu velmi **nevýhodné úvěrové smlouvy**. Hrozba sjednání úroku až lichvářské povahy, enormně

vysokých penalizačních sankcí, nulová tolerance splátkových termínů spojená s okamžitou penalizací, nemorálně vysoké pokuty za nevýznamná porušení podmínek smlouvy, to jsou některá velmi **závažná rizika**, která na sebe člověk neuvážlivým podpisem takové úvěrové smlouvy bere. Jedním z těchto závažných nebezpečí pro klienta je i tzv. **rozhodčí doložka**. Je to ustanovení ve smlouvě stanovící rozhodce, který bude řešit případný spor mezi smluvními stranami. Mám za to, že po uvedených skutečnostech, již není zapotřebí si v tomto bodě klást jakoukoli otázku.

3.7 Snaha získat úvěr za účelem splacení úvěru předešlého

Neustále zadlužování vede dlužníka do **dluhové pasti**, což je v podstatě jeho neschopnost své závazky platit. Velmi často celková částka měsíčních splátek závazků převyšuje – a to i velmi podstatně jeho příjmy. Dlužník se tak dostává nejen do dluhové pasti, ale je reálně ohrožen i **sociálním vyloučením**.

Mohlo by se zdát, že tento jev je u dlužníků ojedinělý, ale opak je pravdou. Neustále vzrůstá počet dlužníků, kteří se snaží řetězením úvěrů řešit svou již velmi vážnou situaci. Původní úmysl takového kroku je obnovení schopnosti splácet, nebo splatit stávající dluh. Tato situace se týká převážně **spotřebitelských úvěrů** a ty jsou žadateli vypláceny v hotovosti. Zde je první úskalí tohoto kroku. Zatím, co **konsolidací** uhradí banka všechny závazky dlužníka a teprve zůstatek konsolidačního úvěru je k dispozici dlužníkovi, sjednaný další spotřebitelský úvěr je v plné výši vyplacen dlužníku. Náhlý příjem vyšší finanční částky zpravidla odsune původní úmysl zaplatit stávající závazek a člověk část, nebo celý úvěr použije na své potřeby. Tím se propadá hlouběji do dluhové pasti, ze které již ve většině případů není reálná cesta ven. Toto nebezpečí ovšem hrozí i těm, kteří část svých stávajících závazků zaplatí. Další úvěr s sebou nese další splátky, zpravidla **vyšší**, než ty předešlé.

Dlužník je ve velmi tíživé finanční a stresující psychické situaci a **není schopen** si závažnost a bezvýchodnost svého postupu uvědomit. Řetězením úvěrových smluv tak člověk ztrácí mnohdy poslední možnost reálného řešení svých problémů. Jsou to právě tito dlužníci, kteří se stávají snadno dostupnými klienty různých nebankovních poskytovatelů finančních služeb.

Řešením pro tyto dlužníky je žádost k soudu o **povolení oddlužení**. Je však nezbytně nutné splnění všech zákonných podmínek, jak je uvádím v předchozí kapitole. Tyto podmínky ale splňuje menší část dlužníků, žádajících o povolení soudního oddlužení.

3.8 Pořízení úvěru nebo ručitelství k němu za účelem pomoci jiné osobě

Pořízení především spotřebitelského úvěru k tomuto účelu není mezi dlužníky výjimkou, stejně jako souhlas s ručením za úvěr. Ve snaze pomoci rodinnému příslušníku nebo blízkému známému, se člověk vystavuje hrozbě **povinnosti hradit závazky** vyplývající z těchto uzavřených právních vztahů. V praxi finančních poradců jsou řešeny i případy, kdy byl dlužník k pořízení tohoto úvěru za zmiňovaným účelem donucen pohrůzkou, psychickým nátlakem, nebo vydíráním. Zde je velmi problematické, až nemožné, domoci se jakékoli pomoci ze strany soudu, či jiné instituce při prokazování násilí spáchaného na dlužníku jinou osobou. Dohoda o uzavření úvěru z donucení bývá provedena ústně mezi dvěma osobami, tudíž není možno toto násilí v jakékoli formě prokázat. Dlužníkem povinným plnit podmínky sjednané smlouvy je vždy ten, **kdo v postavení dlužníka úvěrovou smlouvu podepíše**, nikoli ten, kdo **skutečně fyzicky obdrží** finanční obnos, který je předmětem takové smlouvy. Tímto způsobem jsou zneužívány zejména osoby se sníženou rozlišovací schopností a nižší inteligencí. Právní poradny registrují řady případů **donucení** k uzavření spotřebitelského úvěru, kterého se dopustily děti na svých rodičích, manžel, či partner na své partnerce ve prospěch svůj, nebo svých blízkých a příbuzných.

Ovšem i **dobrovolné ručitelství** má stejná rizika a důsledky. Zastaví-li dlužník své platby i z lidsky pochopitelných důvodů, př. nemoci, přechází automaticky – na základě písemného souhlasu s ručitelstvím, tato povinnost na ručitele. Poskytovatel úvěru pak oprávněně vymáhá svou pohledávku právě na něm. Uzavře-li člověk úvěrovou smlouvu a prostředky z ní získané poskytne dobrovolně jiné osobě jako pomoc, je ve stejném ohrožení, jako člověk k tomuto kroku donucený. Přestane-li příjemce finančních prostředků dlužníku, čili osobě, která

uzavřela úvěrovou smlouvu tuto zapůjčenou částku pravidelně splácet, je velmi obtížné jej donutit k nápravě. Vynutitelnou je celá částka pouze v případě, že mezi dlužníkem a příjemcem finanční částky byla sepsána smlouva o půjčce se všemi náležitostmi, jako celkovou výší půjčky, režimem splátek, datem naplnění předmětu smlouvy, vlastnoručními podpisy obou stran a datem tohoto úkonu. Tato smlouva je pak podkladem pro případné **soudní vymáhání dlužné částky**.

Dnešní silně individualizovaná společnost nepřeje dobrým skutkům typu ručitelství nebo zapůjčení peněz právě z důvodu její podstaty. Sobectví a bezohlednost zpravidla vyhrává nerovný boj s altruismem a ochotou pomoci potřebným. *Proto je jedinou obranou proti popsaným problémům nevyhovět žádosti o půjčení peněz, pokud už dopředu nejsme srozuměni s nenávratností této částky, například u svých dětí nebo rodičů.*¹¹

3.9 Sekundární doba:

V průběhu splácení úvěru mohou nastat pro dlužníka nepříznivé okolnosti, které mu ztíží, nebo zcela znemožní plnit své povinnosti plynoucí z uzavřeného právního vztahu. Zásadní vliv na tuto dlužníkovu povinnost tak může mít **nemoc, ztráta zaměstnání, živelná pohroma, smrt rodinného příslušníka, rozvod manželství** apod. Nejčastějším důvodem ztráty schopnosti splácet je ztráta zaměstnání. Zvýšený nárůst počtu úvěrů v selhání má svůj původ právě v době projevů hospodářské krize, kdy drtivá většina firem byla donucena rapidní úbytek zakázek řešit propouštěním zaměstnanců.

V době konjunktury si řada zaměstnanců pořídila úvěry a hypotéky na koupi vlastního bydlení. Výše jejich mezd s každoročním nárůstem, jim tento krok umožnila, a proto nebylo důvodu se čehokoli obávat. Situace se příchodem krize ale zdramatizovala a řada dosud řádně splácejících dlužníků se ocitla ve zcela jiné příjmové skupině. Místo pohodlně vysoké mzdy byl jejich příjem po propuštění ze zaměstnání limitován nízkou podporou v nezaměstnanosti. Vyplacené odstupné stačilo pokrýt nejvýše dobu tří měsíců – ale jak dál? Většina těchto lidí

¹¹ Templar, R. *100 zlatých pravidel pro spokojený život*. Praha: Grada, 2007, str. 162

neměla žádné, nebo jen minimální finanční úspory a po vyčerpání částek odstupného přišla doba finanční nedostatečnosti bez viditelného řešení s ohledem na mizivou nabídku jiných pracovních příležitostí. Tato situace se stala výdělečným rájem pro řadu nekorektních poskytovatelů finančních úvěrů a začátkem osobních bankrotů stovek dlužníků.

Vedle ztráty zaměstnání je nejvážnějším problémem ve vztahu k plnění povinnosti dlužníka splácet, nemoc. **Stejně důsledky** mívají ve vztahu k povinnostem dlužníků dlouhodobé onemocnění a vážnější úraz – bohužel i často **stejná řešení** - další úvěr a následnou insolventci.

Velmi tristní situaci zažívá několik zadlužených rodin, kterým jejich domy zatížené hypotékami vzaly povodně. Ve spojení s propuštěním ze zaměstnání se takový člověk ocitá ve velmi složité životní situaci, která vyžaduje neodkladné řešení s pomocí psychologa a finančního poradce, jakož i příslušného obecního úřadu. Ve všech těchto psychicky náročných situacích je naprosto **zásadní chybou** dlužníků vyhýbat se komunikaci s věřiteli. Zejména bankovní domy mají k dispozici několik variant řešení, která mohou svým dlužníkům nabídnout a dosáhnout tak obnovení schopnosti plnit řádně jejich povinnost splácet dluh. Omezené možnosti dohodnout se s věřitelem na změně podmínek splácení mají ovšem dlužníci u nebankovního sektoru. Zde jsme nezdědky velmi agresivních praktik při snaze přimět dlužníka k obnovení řádných splátek úvěrů. Některé tyto praktiky, popsané dlužníky na internetu, vykazují známky až kriminálního chování.

Důvodem ztráty schopnosti splácet úvěr je také v řadě případů **druhotná nesolventnost**. Jedná se zejména o případy, kdy nesolventní zaměstnavatel nevyplácí svým zaměstnancům i několik měsíců jejich mzdy. První měsíc zaměstnanci zaměstnavatele většinou omlouvají a snaží se zajistit si prostředky buď z vlastních finančních rezerv, nebo půjčkou od příbuzných nebo známých. Druhý měsíc jsou již viditelné obavy zaměstnanců, ale stále ještě vítězí jejich naděje na nápravu stavu. Další měsíc již lidé nezvládají plnit povinnosti z další půjčky a vyhledávají právní rady, jak se svých nároků vůči zaměstnavateli domoci.

V poradenské praxi je známo mnoho případů, kdy jsou zaměstnanci již tři měsíce ujišťováni, že zaměstnavatel své závazky uhradí, a svá tvrzení obvykle dokládá výplatou zálohy v různé výši. Tím se ale nic nemění na skutečnosti, že řada těchto zaměstnanců již čelí různě agresivním krokům věřitelů, kteří se domáhají svých práv. Ojedinělé nejsou ani případy,

že další měsíc zaměstnavatel sám na sebe vyhlásí konkurz a zaměstnancům tak jejich mzdy zůstávají ještě na dlouhou dobu nedosažitelné. I když tato situace je v průběhu samotném řešitelná pomocí Úřadů práce, většina zaměstnanců o této možnosti neví. Možností zaměstnance je i podání výpovědi z důvodu nevyplácení mezd. Jelikož se ale většinou jedná o zaměstnance, kteří pracují za minimální mzdy a případně je jim další část peněz vyplácena tzv. „na ruku“, je zřejmé, že i jejich podpora v nezaměstnanosti bude minimální, tudíž **nedostatečná** pro financování potřeb rodiny a povinností z úvěrových smluv.

Uvedené možnosti ztráty schopnosti splácet ani zdaleka nejsou kompletní. Mnohdy stačí k rozkolísání finanční stability rodinného rozpočtu i mnohem mírnější událost v rodině, aby dlužník pozbyl schopnost plnit své povinnosti. Proto je zjevně důležité všechna rizika řádně zvážit ještě před podpisem úvěrové smlouvy. Pokud už takovou smlouvu podepíšeme a následně se dostaneme do potíží se splácením, je **nezbytně nutné komunikovat s věřiteli**. **Sami** musíme věřitele oslovit, požádat o úpravu smlouvy, nebo změnu některých ustanovení smlouvy tak, abychom byli schopni nová ujednání plnit. Nejčastějšími úpravami smlouvy je **přistoupení další osoby ke dluhu, odklad splátek s přepočtením jejich výše, stanovení splátkového kalendáře, nebo již zmíněná konsolidace**. Je to v drtivé většině případů jediný způsob, jak se vyhnout dalším velmi nepříjemným následkům.

3. 10 Přehled nárůstu insolvencí fyzických a právnických osob

Insolvence se samozřejmě týká i právnických osob (podnikatelé – zkratka PO). „*Jen v lednu letošního roku bylo podáno 1439 insolvenčních návrhů, z toho 429 u PO a 1010 u fyzických osob (soukromé osoby – nepodnikatelé – zkratka FO). Ve srovnání s prosincem 2010, kdy insolvenční návrhy dosáhly počtu 1019, se jedná o nárůst 420 případů. Oddlužení bylo povoleno v 660 případech, z toho 6 formou zpeněžení majetku, 554 případů bylo řešeno nastavením splátkového kalendáře*“.¹²

¹² <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/pocet-insolvencnich.navrhu-presahl-10-tisic>

Jen z tohoto údaje je patrné, že se dlužníci hojně naučili využívat nové právní úpravy insolvenčního zákona ve svůj prospěch. U odborné veřejnosti ovšem vzrůstá obava z možného zneužívání institutu oddlužení. Enormní nárůst insolvencí je alarmující i z důvodu zvýšené zátěže krajských soudů, jimž je tato problematika místně a věcně příslušná.

Skutečnost, že počet podaných insolvenčních návrhů FO stále výrazněji převyšuje počet návrhů PO, dokládám touto tabulkou:

Tabulka č. 1: Přehled podaných insolvenčních návrhů v roce 2010.

Měsíc	2010 FO	2010 PO	2010 celkem
Leden	471	348	819
Únor	660	424	1084
Březen	913	523	1436
Duben	835	456	1291
Květen	894	444	1338
Červen	905	471	1376
Červenec	884	373	1257
Srpen	839	468	1307
Září	915	432	1347
Říjen	1018	472	1490
Listopad	1127	542	1669
Prosinec	1089	606	1704
Celkem	10 59	5 559	16 118

*„Z celkového počtu podaných insolvenčních návrhů FO – 10 559, bylo oddlužení povoleno v 5 829 případech. Proti roku 2009 je to nárůst o 171,8%“.*¹³

Exekutorská komora upozorňuje na využívání osobního bankrotu jako obrany před exekucí.

„Počet osobních bankrotů v roce 2011 s největší pravděpodobností překoná hodnoty dosažené v roce 2010, i když dynamika bude zřejmě nižší. Očekávaný mírný ekonomický nárůst doprovázený stagnací zaměstnanosti a velmi pomalým růstem mezd omezí možnosti řady domácností řádně se vyrovnat se svými finančními závazky“, vysvětluje předpoklad Věra Kameníčková, vedoucí analytického oddělení společnosti Czech Credit Bureau.

V této kapitole jsem poukázala na zásadní rizika uzavření úvěrových právních vztahů bez důkladného rozmyslu. Uvedla jsem nejvýznamnější příčiny insolvence v časové ose od prvotního záměru sjednání úvěrové smlouvy, až po dopady následné platební neschopnosti v průběhu jejího plnění. Rovněž jsem v této kapitole zdůraznila kroky dlužníka, nutné k vyřešení svých potíží se splácením, které zamezí vážnějším následkům. Dále jsem statistickými údaji z dostupných zdrojů potvrdila skutečný enormní nárůst podaných insolvenčních návrhů za rok 2010, ve srovnání s rokem předešlým.

¹³ <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/pocet-insolvencnich-navrhu-presahl-10-tisic>

4. Důsledky předluženosti a insolvence

Stav předluženosti nebo insolvence je již ze své podstaty nepříznivou situací. O vážnosti celého problému svědčí nejen rostoucí počet podaných insolvenčních návrhů, ale také řada tragických událostí s původem vzniku v této oblasti. Jaké vidím ve své praxi nejčastější dopady předlužení a insolvence, se pokusím podrobněji popsat v této kapitole.

4.1. Dopady na psychiku dlužníka

Důsledky předluženosti nebo insolvence negativně působí nejen na ekonomickou situaci jednotlivce i jeho rodiny, ale velmi intenzivně i na psychický stav dotčených osob. „*Každý člověk má svůj sociální status a jeho život se odehrává v několika sociálních rolích*“¹⁴. Stejně jako sociální status (postavení ve společnosti) se v průběhu života člověka mění, také přibývají a ubývají jeho sociální role. Konstantní je **touha člověka, být** v sociálních skupinách, v nichž žije **váženým**, uznávaným a vyhledávaným. Ve vlastní rodině je pro nás zásadní potřeba lásky, úcty a opory, jak nám potvrzuje i dnes již klasická Maslowova pyramida potřeb.

Jsou-li tyto základní lidské potřeby naplněny, v situaci předlužení a insolvence hrozí dlužníkovi vysoké riziko jejich omezení, ale i úplné ztráty. **Sociální vyloučení**, jež zpravidla stav insolvence provází, ztěžuje život nejen dlužníkovi, ale i jeho rodině a blízkým známým. Člověk tak ztrácí materiální jistoty a sociální vazby, na které byl léta zvyklý.

Neméně důležitá je pro člověka rovněž vlastní **sebeúcta**, jejíž ztrátou se dotyčný vystavuje vysokému riziku. Mnohé případy **sebevražd** i pokusy o ně, mají svůj původ právě v předluženosti. Ztráta úcty k sobě samému může pak vést ke ztrátě dosavadních životních hodnot, užívání návykových látek, až závislostem na nich a často i ke kriminálnímu chování.

¹⁴ Vízdal, F. et al. *Sociální psychologie I*. Brno: IMS. 2008, str. 43.

4.2 Hrozba sociálního vyloučení

„Sociální vyloučení je vnímáno jako proces vylučování jednotlivců a skupin obyvatelstva ze sociálního, ekonomického a kulturního života společnosti v důsledku nedostatečného přístupu nejen k přerozdělovanému bohatství, ale i k dalším zdrojům, které jsou ve společnosti k dispozici. K základním zdrojům společnosti patří:

- Zaměstnání/
- Vzdělávání/
- Bydlení/
- Zdravotní péče/
- Sociální ochrana¹⁵„

Vedle dlouhodobé nemoci a ztráty zaměstnání patří k příčinám možného sociálního vyloučení jedince také jeho insolvence, čili neschopnost platit své závazky. **Nedostatek peněz** v rodině neumožňuje této sociální skupině účastnit se kulturního života, omezuje její spotřebu, přístup k finančně náročnější zdravotní péči nebo vzdělávání. Aktivity dospělých takové rodiny se soustředí pouze na **shánění peněz** na úhrady splátek dluhů a na pokrytí nezbytných životních nákladů, ve většině případů za cenu dalšího zadlužování nejen u poskytovatelů půjček, ale také u svých příbuzných a známých. Nesplněním slibů o vrácení finanční půjčky dochází k **vyloučení dlužníků** z těchto sociálních skupin. Potřeba aktivních sociálních vztahů pak donutí člověka začlenit se do jiných, zpravidla již ne bezproblémových skupin.

4.3 Ztráta movitých věcí

Bývá vnímána jako menší ohrožení. Dlužník má stále kde bydlet a díky své naivitě a zarputilosti, se snaží celou situaci bagatelizovat. Žádný z nich si nepřipustí, že se posunul o stupínek níže na společenském žebříčku, že zabavenou – zejména dražší věc si již nikdy

¹⁵ Novoveský, I. a kol., *Slabikář finanční gramotnosti*. 1. Vyd. Praha: Cofet, 2009, str. 65.

nepořídí. Upraví si denní režim podle nové situace a podřídí své potřeby realitě. Jen zlomek takto postižených osob se dokáže zamyslet nad svým životem a přehodnotit své chování tak, aby dokázal zvýšit jeho kvalitu. **Dramatické situace** při zabavování majetku exekutorem tak rychle upadnou v zapomnění a člověk se smíří s danou situací. Není dokonce málo těch, kteří vnímají úkon exekutora jako křivdu na sobě a podle toho se také prezentují na veřejnosti. Stále častěji se také z médií dozvídáme o fyzickém útoku dlužníků na exekutory při výkonu exekucí. Zejména tzv. nepřizpůsobivé skupiny obyvatel se uchylují k těmto praktikám, které vedou k dalšímu soudnímu projednávání tentokrát trestného činu, jelikož exekutor je veřejně činnou osobou. Nová úprava legislativy již nepožaduje účast policie při výkonu exekucí, ta se dostaví na místo až na přivolání exekutorem v případě vyhrocení situace, která by mohla mít za následek ohrožení exekutora na zdraví, či na životě.

4.4 Ztráta bydlení

Exekuce – dražba – slova, jež nahání většině lidí hrůzu, ovšem pro některé jsou již velmi krutou zkušeností. Exekuce nemovitosti, ve které dlužník bydlí, je tím nejzávažnějším důsledkem neuváženého zadlužení. Vedle ztráty bydlení s sebou přináší dlužníkovi a jeho rodině podstatně **nižší komfort** životních podmínek, radikální snížení sociálního postavení, ztrátu dosavadních zvyklostí v rodině a zpravidla nutnost přizpůsobit se novým, mnohdy nevyhovujícím podmínkám bydlení. Vedle těchto negativ rodinu provází **neustálý stres**, dochází k emočně vypjatým neshodám, citovému ochladnutí až odcizení a následně i rozpadu rodiny. Tato situace pak může vést člověka, který v dlouhotrvajícím hlubokém stresu není schopen vidět žádné řešení své situace, až k sebevraždě. Z důvodu těchto velmi závažných následků exekuce tomuto tématu věnuji samostatnou kapitolu.

Jak je již z názvu kapitoly patrné, poskytuje čtenáři shrnutí důsledků insolvence a předlužení. Zabývá se proměnou psychiky člověka v insolvenci a jeho možnými reakcemi. Okrajově

poukazuje na nezávažnější důsledek – exekuci. Podrobněji se věnuje rizikům dopadů na sociální postavení předluženého a prognózu jeho dalšího života ve společnosti.

5. Exekuce

Závažnost exekuce je vždy přímo odvislá od výše vymáhané pohledávky. Proto tato kapitola přináší podrobný rozbor způsobů exekucí, jejich tabulkový přehled ve sledovaném období a také názor odborníka na tuto problematiku v souvislosti s jejím neřešením státními institucemi.

5.1 Způsoby exekuce

Neplní-li dlužník svou povinnost splácet dluh podle smlouvy, může věřitel dosáhnout uspokojení svého práva několika způsoby, v souvislosti s výší dluhu a typem závazku dlužníka.

Občanský soudní řád rozlišuje tyto způsoby:

a/ Prikázání pohledávky srážkou ze mzdy.

Na základě rozhodnutí soudu, exekutora nebo státní instituce, bude dlužná částka sražena, (či srážena) z dlužníkovy mzdy. Soudy tímto způsobem velmi často řeší dlužné výživné na děti, pokud otec pracuje.

b/ Prikázání pohledávky z bankovního účtu dlužníka.

Jedná se opět o výkon rozhodnutí oprávněných subjektů k zaplacení dlužné částky přímo z bankovního účtu dlužníka. Soud zašle nejprve rozhodnutí o nařízení této exekuce bance, poté dlužníkovi.

c/ Exekuce na movitý majetek.

Použije se v případě dlužení finančních částek, k jejichž uhrazení postačí prodej několika věcí z movitého majetku dlužníka, nemá-li tento dostatečný finanční příjem, ani prostředky na bankovním účtu. Exekuci samotnou provádí exekutor na základě exekučního titulu, kterým

je pravomocné rozhodnutí soudu. I po návštěvě exekutora a zaevidování věcí, vhodných k exekučnímu prodeji, lze dluh ve stanovené lhůtě po dohodě s exekutorem splatit a vyhnout se tak prodeji věcí.

d/ Exekuce na nemovitý majetek.

Nejzávažnější způsob nápravy stavu věci, který vždy velmi radikálně postihne nejen osobu dlužníka, ale s ním i celou jeho nejbližší rodinu.

Tento způsob exekuce nařizuje soud v případech, kdy dluh je značně vysoký, není jiná vhodná možnost jeho uhrazení a po celkem dlouhém časovém údobí, kdy měl dlužník několik možností svoji nepříznivou situaci řešit. Dovolím si proto tvrdit, že nařízení exekuce nemovitosti – mám tu na mysli domu, nebo bytu, je důsledkem enormního a neuváženého zadlužení, nebo dlouhodobého neakceptování snahy věřitelů o řešení problému. Nemovitostmi jsou taktéž pole, lesy a louky, ovšem zde je rozhodující jejich hodnota s ohledem na výši dluhu a v druhé řadě jejich aktuální prodejnost.

5.2 Exekuční titul

„Předpokladem provedení exekuce je existence exekučního titulu, na jehož základě lze podat návrh na nařízení exekuce okresnímu (v Praze obvodnímu) soudu podle příslušného místa bydliště dlužníka. Exekučním titulem může být např.:

- *Rozhodnutí soudu nebo rozhodčí nález.*
- *Exekutorský zápis nebo notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.*
- *Rozhodnutí orgánu státní správy a územní samosprávy.*
- *Rozhodnutí a výkaz nedoplatků na nemocenském, nebo sociálním pojištění.*

Instituce, která exekuční titul vydala, přezkoumala jeho oprávněnost, proto již v rámci exekučního řízení není zjišťována oprávněnost věřitelovy pohledávky vůči dlužníkovi¹⁶.

¹⁶ Machalíček.J., Syrovátková, Š. *Dluhová problematika*. Plzeň: 2008, str. 39

5.3 Shrnutí

Z uvedených skutečností vyplývá, že důsledky předluženosti a následné insolvence fyzických osob jsou vždy velmi závažné. Existuje přímá úměra mezi způsobem vymáhání dluhu a jeho dopadem na dlužníka. Vedle možných ekonomických dopadů nelze přehlížet ani psychickou náročnost těchto situací, která může vést až k tragickým koncům. Přesto, že v naší společnosti jsou tyto následky již díky své četnosti poměrně známy, lidé se nepromyšleně zadlužují dále a znovu se tak vystavují všem popsaným rizikům. Konečné rozhodnutí je ale vždy na člověku, který zvažuje pořízení úvěru, či přehlídí nutnost uhrazení jakéhokoli závazku, nebo splnění zákonných povinností.

Vedle úvěrů tak občané mají problémy s neuhrazenými pokutami, výživným na své děti, platbami spojenými s bydlením a řadu dalších. Svým přehlížením upomínek a urgencí různých institucí, vyzývajících k úhradě pohledávky se vystavují shora popsaným rizikům postihů.

5.4 Názor odborníka

Pro svou závažnost důsledků exekuce si toto téma jistě zaslouží více pozornosti zainteresovaných institucí. Neustále rostoucí počet exekucí je alarmující, stejně jako nečinnost státních orgánů. Podle prezidentky Exekutorské komory ČR, Jany Tvrdkové, „*Je načase zamýšlet se nad tím, proč se věřitelé v takové míře obracejí na soudy, proč dlužníci nerespektují pravomocná soudní rozhodnutí, proč se lidé vlastně tolik zadlužují, když nejsou schopni své dluhy splácet, proč ztěžují svou situaci uzavíráním nevhodných smluv s poskytovateli spotřebitelských úvěrů a s tzv. oddlužovacími společnostmi.*“¹⁷ Příliš mnoho závažných otázek, na které by mohl najít odpovědi tým složený z psychologů, sociologů, právníků, finančních expertů, sociálních pedagogů a dalších zainteresovaných odborníků.

¹⁷ <http://www.ekcr.cz/1/monitoring-tisku/254-idnes-cz-vlna-exekuci-se-loni-zvedla-o-tric....>

S paní prezidentkou nelze než plně souhlasit i v tomto tvrzení: „...lidé stále nejsou dostatečně vedeni k tomu, aby ctili zákony, respektovali soudní rozhodnutí, dodržovali smlouvy a platili své závazky.“ Bohužel, ani platební morálka v podnikatelském prostředí není dobrá. Odkládání plateb obchodním partnerům je zcela běžným nástrojem společností, které jsou schopny takto přivést dotčeného partnera až k druhotné insolvenční. Zdálo by se, že jediný, kdo má vzornou platební morálku, bude stát. Ovšem i zde je tento předpoklad chybný. Pozdní převody plateb od státu již způsobily různě závažné problémy řadě podnikatelských subjektů.

5.5 Vliv systému práva

Postoj k právu je u nás stále vnímán pouze jako oprávnění, nikoli již jako povinnost.

Na rozdíl od zemí, kde již staletí funguje zvykové právo (úzus), je náš právní systém, založený na právu platném v době totality, stále ve vývoji. Nekodifikované anglosaské právo má vysoký stupeň respektu a je naprostou většinou obyvatel dodržováno. Zejména v obchodním právu jsou ctěny stále aktuální římské právní zásady, jako příkladně ta nejobecnější: „Uzavřené smlouvy se mají dodržovat“. V naší republice ani tuto základní zásadu nedodržují nejen občané v rolích podnikatelů, ale mnohdy ani státní instituce.

Přes rozsáhlé a ne vždy šťastné změny a úpravy právních norem je náš právní systém přehlcen normami a jejich několikerými úpravami. V mnoha případech pak ani sami právníci nemají jednoznačný názor na jejich výklad.

Pro laika je tak naprosto nemožná orientace i ve zcela obecných právních ustanoveních z důvodu možnosti jejich přímé souvislosti s jinými právními normami, či změnami.

Tento stav zajisté zapříčiňují politické zájmy vládnoucích garnitur od roku 1989. Levicové vlády se snaží získat voliče někdy až přehnaně sociálními úpravami zákonů, zatím co vlády pravicové se pak cítí „povinny tyto nadstandardní úpravy přivést na správnou míru“. Výsledkem je ale pouze chaos v právním systému, který činí problémy i odborníkům.

Pro názornost situace exekucí v ČR, uvádím přehled nařízených exekucí podle údajů Ministerstva spravedlnosti:

Tabulka č. 2: Počet nařízených exekucí v ČR

2010	701 900	
2009	678 049	
2008	571 682	
2007	440 192	
2006	333 166	
2005	258 253	
2004	208 225	
2003	116 326	
Celkem od r. 2003 do r. 2010	3 307 793	18

Z této statistiky tedy vyplývá, že ve sledovaném období osmi let snad každý ve svém okolí zná někoho, kdo se s exekucí ve svém životě již setkal. Toto tvrzení nevyvrací ani fakt, že řada těchto osob již byla exekucí postižena opakovaně. „V tomto případě se exekutoři potýkají s problémem klesající vymahatelnosti z důvodu naprosté nesolventnosti dlužníků“¹⁹, konstatuje Tomáš Vrána z exekutorského úřadu Přerov. Vrána rovněž upozorňuje na skutečnosti, které by měly být okamžitě řešeny státními institucemi. Z jeho zkušeností vyplývá, že: „Stále ožehavější problém představují zejména dlužníci recidivisté, kteří mají dluhy u řady věřitelů, ale oficiálně již nedisponují žádným majetkem. Navíc se často skrývají, nepracují a trvalé bydliště mají na městských úřadech.“²⁰

¹⁸ www.mscr.cz;

¹⁹ <http://www.novinky.cz/finance/225165-pocet-exekuci-narusta-chronickym-dluznikum-...>

²⁰ <http://www.novinky.cz/finance/225165-pocet-exekuci-narusta-chronickym-dluznikum-..>

Tato kapitola měla za úkol podrobně vysvětlit možné způsoby exekucí a závažnost jejich nárůstu zdůraznit statickou tabulkou. Názor odborníka podtrhuje skutečnou závažnost vývoje této oblasti. Negativní účta k právu v ČR je zmíněna zejména z důvodu závažných důsledků této skutečnosti.

6. Rizika z předluženosti fyzických osob pro výchovu dětí a společnost

Zejména poskytování trvalého bydliště na magistrátech, městských a obecních úřadech je velkým problémem, který naše společnost takto nevnímá, jak je vidno z jeho přehlížení. Že je tato forma trvalého bydliště **zneužívána** skupinou sociálně nepřizpůsobivých občanů, notorických dlužníků, a v řadě případů slouží jako nástroj obrany majetku, zbavením trvalého pobytu u rodiny jejich problémového člena, žádná státní instituce neřeší.

Pro společnost je právě tato skupina obyvatel dlouhodobě **zátěží** sociálního systému. Přes poměrně rozšířenou individuální práci s těmito občany se jen velmi zřídka podaří přimět jedince ke skutečné nápravě stavu.

Souvisejícím problémem je v těchto případech doručování pošty a samozřejmě i místo **skutečného** bydliště občana. Tito lidé se mnohdy slučují do větších skupin, aby finančně dosáhli na cenu pronájmu bytu. Tento fakt je z ekonomických důvodů pochopitelný, ale je třeba připomenout, že v tomto nevyhovujícím prostředí také vyrůstají děti těchto lidí. Tyto pak z důvodu negativního vlivu prostředí, v němž žijí, nemají dostatek vhodných příkladů k jejich projekci ve vlastním dospělém věku. Výjimkou nejsou dramatické, většinou alkoholem vyvolané scény, které musí řešit policie, a které dětem neposkytují vhodné modely chování pro jejich vlastní život. Nežřídka tak tyto děti již v raném věku mají své zkušenosti s kriminalitou, závislostmi a v kolektivu svých vrstevníků i dospělých z okolí jsou negativně vnímány.

Děti obecně jsou velmi vnímavé, a proto se způsob jejich života následně odráží v jejich chování ve škole, ve školním prospěchu a v celkovém projevu. Svou nespokojenost s naplňováním vlastních potřeb projevují navenek agresivním a vulgárním chováním, kterým se snaží „zakrýt“ deficit naplnění svých potřeb. Pomoc nelze hledat u lidí z okolí, protože většina z nás nechce s problémovými lidmi „nic mít“. I když školy spolupracují s úřadem sociální péče o děti, ani zde ve většině případů není snadná pomoc. Odebrání dětí rodičům je posledním opatřením, které mohou sociální pracovníci použít, jestliže nejsou akceptovány

domluvy a plnění jimi přikázané nápravné kroky. Z praxe je známo několik případů, kdy rodiče z důvodu ztráty bydlení v důsledku neplacení svých závazků, sami požádali pracovnice sociální péče o děti o umístění svých potomků do Dětského domova, byť dočasně. Lze tento krok odsoudit? Domnívám se, že nikoli. Zamyšlení a přehodnocení by si ale zasloužilo chování rodičů, které je k tomuto kroku dovedlo. To je zejména již zmiňované přehlížení upomínek věřitelů, nekomunikativnost vůči nim a dlouhodobé vyhýbání se dostát své platební povinnosti.

Pro společnost z uvedeného vyplývá zvýšená ekonomická náročnost ze tří důvodů:

- Dlouhodobá závislost osob bez zaměstnání, které se ocitly v dluhové pasti na dávkách ze sociálního systému.
- Zvýšené riziko kriminality těchto osob.
- Riziko negativního vývoje osobností dětí v souvislosti s přejímáním špatných životních vzorů chování.

Dlouhodobě nezaměstnané osoby z této skupiny se velmi často nesnaží najít si jakékoli zaměstnání. Jak jsem již uvedla, tyto lidé se přizpůsobili novým životním podmínkám, asimilovali se do většinou problémových skupin a nemají snahu legálně si zvýšit svůj životní standard. Naplnění i základních životních potřeb je ale nutí opatřit si finanční prostředky a tak se velmi často dopouští drobných krádeží, až závažné trestné činnosti. Vyšetření a soudní posouzení této trestné činnosti zatěžuje finanční rozpočty příslušných státních institucí a prodlužuje dobu k soudnímu vyřízení dalších případů.

Dlouhodobé čerpání sociálních dávek těmito občany pak představuje vyšší mandatorní výdaje státu v sociální oblasti. Z vyjádření dotázaných ředitelů sociálních odborů městských úřadů v kraji Vysočina vyplynula jednoznačně potřeba intenzivní individuální práce s těmito občany. Problémem je však jeví nedostatek sociálních pracovníků k realizaci této potřeby. Zvláštní pozornost je věnována zejména sociálně vyloučeným rodinám, tedy i rodinám insolventních dlužníků a rodin s exekucí.

Do řešení jednotlivých situací v rodinách jsou zapojovány i **školy**, které monitorují chování, připravenost dětí z těchto rodin na výuku, plnění školních povinností a celkový prospěch velmi bedlivě. Případné nedostatky a prohřešky dětí jsou řešeny ve spolupráci s pracovníkem SPOD, který je pro rodiny těchto dětí poradcem i dozorem. Přes intenzivní práci sociálních

pracovníků s rodinami, které se ocitly v dluhové pasti, nemůžeme hovořit o úspěšném řešení problému, jak je zřejmé ze stále se zvyšujících počtů deliktů jejich členů. Realizované preventivní programy státu snad napomohou alespoň do budoucna eliminovat rizika důsledků dluhových pastí. Jedním z těchto programů je např. vydání učebnice manželů Skořepových „Finanční a ekonomická gramotnost“, v rámci projektu finanční gramotnosti. Tato publikace se stala vyučovacím manuálem pro pilotní základní školy a víceletá gymnázia. Žáci se zde učí převážně hrou **základním dovednostem** s rozpoznáváním hodnoty, ceny a smyslu peněz, hospodaření s nimi, jsou jim vysvětleny základní ekonomické pojmy a jejich praktické užití. Složitější situace je ovšem u dospělé populace, kde bylo výzkumem agentury STEM/MARKS zjištěno, že **80%** dotázaných dospělých osob nemá ani základní vzdělání v oblasti finanční gramotnosti a většině zde používaných pojmů nerozumí. Z těchto údajů se dá očekávat další nárůst počtu občanů, které dluhové problémy dostanou do insolvence, nebo do exekucí.

Jelikož důsledky exekucí pro dlužníky byly popsány v kapitole 4 a 5, zde jsou popsána možná rizika těchto jevů pro děti dlužníků ale také pro společnost. Dále je kapitola zaměřena na vzdělávání dětí ve finanční gramotnosti, která bude po skončení pilotního programu zakomponována do školních osnov.

7. Případové studie

V této kapitole se pokusím na několika příkladech z vlastní poradenské praxe potvrdit má tvrzení z předešlých kapitol. Uvedení případových studií považuji za nejvhodnější způsob prezentace průzkumu. Jakoukoli dotazníkovou formou by z mé strany byla porušena etika pracovníka poradenství, proto volím tuto variantu. Z důvodu mé povinnosti dbát zákonných práv klientů na ochranu osobních dat, i ochranu osobnosti, uvádím jednotlivé případy bez uvedení osobních dat a označuji je sestupně velkými písmeny abecedy.

7.1 Případ z poradenské praxe – A

Klientka: 48 let, rozvedená, žijící s dcerou v jejím bytě

žádné nezletilé děti, majetek - běžné movité věci k zařizení bytu 3+1

Zaměstnání: zdravotní sestra

První návštěva v poradně: říjen 2009

Důvod návštěvy: žádost o pomoc při podání „Žádosti o oddlužení“

Pozitiva případu: dlouhodobý pracovní poměr s kladnou perspektivou

Negativa případu: pro neustálé neshody s rodinou a četné urgencye věřitelů pro nesplácení se pokusila o sebevraždu - je hospitalizována na psychiatrii.

Chování klientky:

Ztížená komunikace, nervozita, podrážděnost, úporná snaha nalézt pro svou situaci rychlé řešení bez konstruktivního přístupu, přípravy a jednání.

Je přesvědčena, že veškeré kroky, které ji do nynější situace dovedly, konala pro blaho svých blízkých. Popírá velmi důrazně vlastní prospěch, neustále svaluje zodpovědnost za svá konání na členy své rodiny, včetně bývalého manžela a rodičů. Později uvedla, že první půjčku použila na vyplacení bytu od svědků Jehovových, kterým jej daroval její bývalý manžel. Další čtyři úvěry použila na hrazení dluhů svého drogově závislého syna. Pak už se zadlužovala jen z důvodu snahy platit dřívější úvěry.

Tabulka č. 3: Seznam závazků klientky

VĚŘITEL	PŮVODNÍ JISTINA	VÝŠE SPLÁTKY	DOBA PRODLENÍ (v měsících)	DLUŽNÁ ČÁSTKA
HOME CREDIT	120 000	2 708	3	118 018
HOME CREDIT	73 000	1 699	3	72 375
HOME CREDIT	30 000	799	2	18 232
Česká spořitelna	30 000	1 500	3	32 239
Česká spořitelna	200 000	3 333	2	181 117
Česká spořitelna	50 000	889	2	47 830
T-mobile-ESSOX	30 000	1 300	2	28 585
GE-money	40 000	2 000	2	43 829
Inkasní a exekuční servis	100 000	2 227	4	97 077
Česká spořitelna	16 000	Kreditní karta	2	16 000
Raifaisen bank	330 000	4 560	3	305 975
Raifaisen bank	190 000	2 897	2	143 528
Celkem:	1.209.000	23.912		1.104.805

Z uvedených údajů tedy vyplývá, že **měsíční rozpočet klientky je silně deficitní.**

Příjem klientky: 19.000,-

Měsíční náklady na domácnost: 10.000,-

Zůstatek ke splácení: 9.000,-

Částka chybějící k úspěšnému splácení: 14.912,-

Tento případ je z pohledu vlastního vývoje přímo **typický**. Úplná **absence rozmýšlení** rizikovosti svých kroků, nedostatečná zodpovědnost, odsouvání problémů místo jejich řešení.

Pocitivé smýšlení klientky však **může** zpochybnit skutečnost, že všechny úvěry si pořídila v průběhu **dvou let**. Ke hlubokému zamyšlení ale vede snadná dostupnost opakovaných úvěrů u bankovních domů. Je nutné si položit otázku – „je uvážlivé a čestné, když klientce s průměrnou mzdou vyhoví banka při žádosti o půjčku třikrát v jednom roce, celkem v hodnotě 500 000Kč“? Není právě ono **opakované žádání** varovným znakem, že se může jednat o rizikového klienta?

Klientka podala ke krajskému soudu žádost o oddlužení, které jí bylo soudem povoleno. Byl jí stanoven splátkový kalendář, který pod dohledem insolvenčního správce plní. Je reálný předpoklad, že pokud nenastanou nepředvídatelné komplikace, splatí za oněch pět let cca 780.000Kč. Dnes žije v pronajatém jednopokojovém bytě, její zdravotní stav se zlepšil natolik, že zvládá náročný život s příjmem 6. 765 Kč, který jí určil soud v insolvenčním řízení.

Jelikož se do tohoto soudního řízení přihlásili všichni věřitelé dlužnice, po splnění podmínek pětileté lhůty jí bude s nejvyšší pravděpodobností zbytek dluhů odpuštěn.

Právě tento případ dokladuje mé tvrzení v textu podkapitoly 1. 5, že dlužník často celkově splatí za pětiletou lhůtu více, než 30% svých závazků.

K tomuto případu jsem měla více informací právě z důvodu podávání žádosti o oddlužení. U dalších případů tomu tak není.

7. 2 Případ z poradenské praxe B

Klient: 46 let – svobodný – bezdětný

Majetek: rodinný domek – běžné zařízení domku

Zaměstnání: provozní dělník dřevařské výroby, bez vyučení

První návštěva poradny: duben 2009

Pozitiva případu: vlastnické právo k nemovitosti, dlouhodobě stálé zaměstnání

Negativa případu: nízká rozpoznávací schopnost klienta, naivita, nyní léčen na PL

Další z případů, kdy dluhové problémy dostaly klienta až do péče psychiatrické léčebny.

Klient byl velmi neklidný, vystrašený, stále se obviňoval ze všeho možného, téměř stále měl při rozhovoru blízko k pláči. Neustále uhýbal pohledem, snažil se „přeslechnout“ mé otázky, reagoval jako malé dítě, které se bojí trestu. Když se mírně zklidnil, svěřil se, že kvůli lásce (žena 27 let) má 1,5 milionu korun dluhů, zastavený domek, v němž žije s matkou, neustále hádky s bratrem a nyní ještě i hospitalizaci na PL. Nedokázal pochopit jak je možné, že její žena, do které se zamiloval (a kvůli které si vzal všechny úvěry), chladnokrevně podvedla a okradla.

Nejprve jsem tedy klienta poslala se všemi podklady na policii, kde učinil trestní oznámení na svou bývalou partnerku. Pak jsme začali zvažovat všechny možné kroky k vyřešení problému.

U tohoto případu byla velkou nevýhodou dlužníka zástava domku. Banka, která měla zástavní právo na tuto nemovitost, by v případě podání žádosti o oddlužení okamžitě svou zajištěnou pohledávku uspokojila z této zástavy. Klient by se tak ocitnul i se svou matkou bez střechy nad hlavou. Aby se klientovi zachovalo právo zde i s matkou bydlet, požádali jsme synovce klienta o zvážení možnosti odkoupení domku. Jak mi klient sdělil, synovec již sám o této možnosti hovořil. Že to onen příbuzný myslí vážně, mi potvrdil i osobně. Spolu pak oba navštívili banku, která na jejich návrh přistoupila. Prodej se uskutečnil, novým majitelem se stal onen příbuzný a klientovi a jeho matce vyměřil nájemné. Jeho výši jsem již nezjišťovala.

Podle tvrzení klienta i s jeho ostatními závazky ve výši cca 620 000Kč, mu synovec slíbil pomoci. Zda se další pomoc uskutečnila, či nikoli, mi není známo, protože klient sám přestal do poradny docházet.

Jaká byla situace klienta při první návštěvě v poradně, dokumentuji následujícím přehledem jeho závazků:

Tabulka č. 4: Seznam závazků klienta

Věřitel	Výše úvěru	Měsíční splátka	Datum pořízení	
Komerční banka	150 000	2 700	18. 4. 2008	
GE multiservis	50 000	1 420	19. 9. 2008	
Hypo banka	780 000	6 520	4. 10. 2008	Zástava domu
Raifaisen banka	200 000	3 719	20. 10. 2008	
HOME CREDIT	80 000	1 744	5. 6. 2009	
Pro Credit	35 000	2 181	1. 7. 2009	
Komerční banka	60 000	6 500		Kreditní karta
Komerční banka	40 000	2 000		Kreditní karta
Provident	13 000	1 664	24. 6. 2009	Týdně 416,-
Smart	16 000	2 000	20. 4. 2009	
Celkem:	1. 409. 000	21. 948		
Mzda:	13.000kč			
Měsíční životní náklady:	7. 500Kč	Ke splácení chybí:	16.448Kč	

Dopady naivní důvěřivosti u tohoto klienta zmírnil – nebo snad i vyřešil jeho příbuzný. Pohádkový případ rodinné solidarity, nebo jen využití příležitosti? Pro nedostatek informací nemohu posoudit.

7.3 Příklad z poradenské praxe C

Klient: muž, 28 let, nezaměstnaný, hospitalizován na PL

Majetek: 0, trvalý pobyt nahlášen na magistrátu města

Prognóza zaměstnanosti: žádná, není schopen vykonávat soustavně jakoukoli práci

Povolání: hudebník

První návštěva v poradně: únor 2009

Do naší poradny tohoto klienta poslala sociální pracovnice PL, jako řadu jiných. Již z prvního osobního kontaktu bylo zřejmé, že bude **velice obtížné** nalézt pro něj jakékoli schůdné řešení. Sám neměl sebemenší snahu svůj problém řešit, návštěvu bral jako **splnění příkazu** sociální pracovnice. Jevil se jako psychicky nemocný člověk, který ani nevnímá svoji situaci. Každý banální úkon si nechal podrobně vysvětlit a po celou dobu jeho plnění se nechal neustále vést. Neprojevoval žádnou aktivitu a snahu cokoli pochopit, nespolupracoval.

Jako důvod vzniku svých dluhů uváděl „přilepšení“ k životnímu standardu. Byl členem dechové hudby armády ČR a jejím rozpuštěním přišel o jediné zaměstnání, které byl schopen vykonávat. Při tomto povolání dosáhl také středoškolského vzdělání s maturitou, ovšem v civilním životě naprosto nepoužitelného.

Konzultacemi se sociální pracovnicí PL se mi podařilo zjistit, že i v léčebně se chová stejně, je zádumčivý, nekomunikativní. Na základě lékařských vyšetření, testů a dlouhodobějšího pozorování lékařka nedokázala vyloučit diagnózu syndromu autismu. Jenže chyběla řada symptomů, které by tuto vyšetřovací verzi potvrdily. Proto byla tato cesta uzavřena. Klient se stále jevil jako oběť všech věřitelů a neustále budil dojem naivního nešiky.

Při jedné schůzce se ale zachoval v obvyklé situaci velmi nestandardně s ohledem na své dřívější reakce. Bylo na něm znát, že se leknul – protože se takto projevil. Jeho nový a nečekaný projev byl zcela adekvátní chování zdravého dospělého člověka! Na této schůzce jsme měli za úkol napsat žádost věřitelům o přednostní účtování jistiny ze splátek. Tzn., že všechny klientem zasláné splátky – i ty částečné, by věřitelé připisovali na umoření jistin dluhů a klientovi by méně razantně narůstal dluh z penále. Úrok by v tomto případě zůstal stejný. Měla jsem právě důležitý pracovní úkol, který jsem musela neprodleně vyřešit, nechala jsem jej proto tuto žádost napsat samotného. Pouze jsem mu stručně sdělila, co by tato žádost

měla obsahovat. Výsledek byl po asi 15 ti minutách překvapující! Perfektní žádost, bez jediné pravopisné chyby, se všemi mnou sdělenými požadavky banky.

Ted' již nám oběma bylo jasné, že se pravidla vzájemné komunikace mění. Poměrně nekompromisně jsem žádala vysvětlení zejména vzniku dluhů. I když prošel několika testy, rozhovory s psychiatry, sociální pracovníci a nakonec se mnou, nikdo neodhalil jeho mistrovský herecký výkon – až se prozradil sám. Ani jeden test nepotvrdil klientovu enormní posedlost, nebo závislost na automatech, ani hazardních hrách. Ted' se k obojímu sám přiznal. Hrál automaty, na počítači hrál on-line poker a to jej stálo celou sumu jeho dluhů.

Tabulka č. 5: Seznam závazků klienta

Věřitel	Výše úvěru	Splátka	Datum uzavření smlouvy	
Česká spořitelna	20 000	neznal	neměl smlouvu	
	16 000	neznal	neměl smlouvu	
	130 000	neznal	neměl smlouvu	Exekuční příkaz
	50 000	neznal	Neměl smlouvu	
	80 000	neznal	Neměl smlouvu	Exekuční příkaz
	6 000	neznal	Neměl smlouvu	
Cetelem	60 000	2 138	27. 11. 2006	Předáno k soudu
Raifaisen banka	135 000	4 320	22. 1. 2007	Řeší exekutor
Ge money bank	75 000	3 254	12. 3. 2008	Řeší exekutor
Celkem:	572 000	Nelze uvést		

I v tomto případě zpočátku pomohla solidarita rodiny, ovšem jen do chvíle, než byl zjištěn skutečný stav věcí. Tato situace nemá žádné řešení z důvodu klientovy absolutní nemajetnosti a jeho neschopnosti zapojit se aktivně do pracovního procesu. Jeho závazky s ním tedy půjdou 15 – 20 let, než banka při pravidelných analýzách úvěrů v selhání zjistí, že náklady na sledování této pohledávky jsou pro banku naprosto neproduktivní a od této činnosti

ustoupí. Celý dluh si pak věřitel odepíše jako nevymahatelnou pohledávku. S těmito případy banka ve své úvěrové politice již přímo počítá a má uzavřeny vlastní pojistné smlouvy.

7.4 Příklad z poradenské praxe D

Klient: 38 let, žije s přítelkyní a jejich dvěma nezletilými dětmi

Zaměstnání: hasič

Příjem: 23 000Kč

První návštěva v poradně: září 2010

Tato kauza je velmi složitá zejména z důvodu neschopnosti klienta a jeho družky přiznat si závažnost situace. Na mé rady k postupu řešení své tíživé situace nereflektovali, po dvou měsících opět požádali o radu. Tentokrát již jejich případ řešila právnička naší poradny. Ani její rady nepřijali, naopak, zadlužili se ještě více.

O další návštěvu požádal klient letos v únoru. Jeho situace je ovšem již řešitelná pouze za velmi nevýhodných podmínek. Věřitel, který má svou hypotéku zajištěnu, využije svého práva a rodina tedy bude muset strpět prodej domu za podstatně nižší cenu. Dalším problémem bude nalezení adekvátního bydlení s ohledem na děti žijící v rodině. Jelikož má klient řadu věřitelů, kteří již své pohledávky svěřili exekučním a inkasním firmám, je pravděpodobné, že tito přijdou vymáhat dané pohledávky dříve, než klient podá žádost o oddlužení. Pro rodinu by to znamenalo další trauma ze zabavení věcí, označených exekutorem.

Jelikož se klient projevuje velmi apaticky, má sklon k neustálé plačtivosti, je nekomunikativní, mám za to, že by nutně potřeboval pomoc psychiatra. Opakovaně jsem mu tuto pomoc nabídl, ovšem bez úspěchu. Jeho postupující zádumčivost a unavená, strhaná tvář ve mně zanechávají obavu o jeho zdraví i život.

Celou situaci ozřejmí následující přehled:

Tabulka č. 6: Seznam závazků klienta

	Výše úvěru	Splátka	Realizace plateb	Zajištění úvěru
Komerční banka	1 180 000	6 800		
GE money bank	110 000	2 860		
Česká spořitelna	nezná	5 450		Kreditní karty
Provident	30 000	682		Týdenní splátka
ESSOX	60 000			Kreditní karta
Cetelem	40 000			Kreditní karta
Home credit	70 000	2 780		
Rodina	90 000	10 000	neplní	Celkem několik splátek
Přátelé	60 000	neví	neplní	
Zaměstnavatel	40 000	3 000 – strhává si ze mzdy		
Celkem:	1 680 000 neúplný údaj	31 572 neúplný údaj	-	

Jelikož příjem klienta činí 23.000Kč, jeho měsíční splátky (pouze ty, které uvedl) 31 572Kč, je zřejmé, že jeho příjem nestačí ani k pokrytí známých splátek.

Vezmeme-li v úvahu měsíční náklady na živobytí pouze ve výši životního minima, zjistíme toto:

ŽM: cca 6 500Kč

Příjem: 23 000Kč

Zůstatek ke splácení: 16 500Kč

Známa výše měsíčních splátek: 31 572Kč

Chybějící částka ke splácení: 15 072Kč

I přes tuto skutečnost je v tomto případě celý vývoj situace plně na nezodpovědnosti klienta. Půjčované prostředky použil mimo hypotéky jen na „zlepšení života rodiny“. Hypotéku použil na koupi rodinného domu, ovšem i zde bez důkladné analýzy rodinných příjmů a výdajů. Pokud by se řídil mou radou, danou mu v září 2010, dnes by jistě rodina bydlela ve skromnějších podmínkách menšího bytu, ale ve větším klidu. Po prodeji domu, ke kterému jsem se klienta snažila navést, by následovala žádost o oddlužení, která by s ohledem na jeho výši příjmu a stabilní zaměstnání měla vysokou pravděpodobnost schválení. Vlastní nezodpovědností tak tento klient uvádí rodinu i sebe do stále hlubší dluhové pasti, která se již výkonu práva zajištěného věřitele prodejem domu nevyhne. Tento prodej bude ale s velkou pravděpodobností realizován za velmi nevýhodných cenových podmínek. Této skutečnosti nasvědčuje fakt, že zastavená nemovitost se nachází v lokalitě, kde je příliš nízká pravděpodobnost uskutečnění jejího prodeje.

V současné době klient po naší poradně požaduje pomoc s podáním žádosti o oddlužení, podle svého tvrzení je si vědom všech následků. Pro nedůvěryhodnost tohoto klienta bude poradenská činnost zaměřena pouze na správnost vyplnění žádosti a úplnost vyžadovaných příloh. V této situaci již ani jiná pomoc není možná.

Tento případ má ale řadu dalších komplikací. Zadlužená je i partnerka klienta, i jeho matka. Protože převážná část dluhů partnerky vznikla v době jejího podnikání, nemá možnost požádat o soudní oddlužení. Tento problém musí řešit vyhlášením bankrotu, kterému se ale nepochopitelně brání. Dluhy, které této ženě vznikly **po** přerušení podnikatelské činnosti již dnes dosáhly výše 300 000Kč. Svou nečinností ohrožuje nejen sebe, ale především své děti.

I matka klienta je zadluženou osobou. Vzhledem k tomu, že její dluhy činí cca 120 000Kč, a skutečnosti, že jediným jejím příjmem je starobní důchod ve výši 9 650Kč, je reálný předpoklad, že tato žena bude schopna své závazky hradit stanovenými měsíčními splátkami, které činí 2 980Kč. Tento předpoklad se ovšem neshoduje s realitou, protože se matka snaží „vypomáhat“ rodině zajišťováním běžných životních potřeb a na splácení dluhů jí nezbývají prostředky.

Situaci celé rodiny mohou vyřešit pouze tyto kroky:

- Vyhlášení bankrotu partnerky.

- Dohoda s bankou, v jejíž zástavě je rodinný domek o jeho samostatném prodeji.
- Podání návrhu na oddlužení klienta.
- Podání návrhu na oddlužení klientovy partnerky.

Příliš složitý postup odráží jasně reálnou situaci rodiny, zaviněnou plně nezodpovědností a nekritickým přístupem jejích členů k životu. Otázkou ovšem zůstává, jak se tato životní zkušenost odrazí v životě dětí, žijících v této rodině. Budou v dospělosti také nezodpovědné, nebo se razantní propad rodinného standardu rodiny projeví v jejich přístupu k životu mnohem závažněji? Není právě tato situace podhoubím i pro kriminální chování dětí v dospělosti, nebo již v dospívání? Dokážou se děti samy vyrovnat s negativním chováním širší rodiny, domácími hádkami, posměchem vrstevníků, který je jistě čeká? Otvírá se zde příliš mnoho otázek, na které by byla každá odpověď pouze spekulativní, proto je ponechávám bez odpovědí.

7.5 Příklad z poradenské praxe E

Nezodpovědnost není vždy důvodem předlužení klienta. Jak jsem uvedla v podkapitole 3. 10, může se stát důvodem takové situace i nemoc, nebo úraz. Dále uvádím případ klientky, která si půjčila peníze promyšleně a ve skutečně nejnižší potřebné výši, ale následná nemoc jí znemožnila tento závazek splácet.

Klientka: 52 let, v době uzavření úvěrové smlouvy 47, zaměstnaná

Příjem: 17 000

Náklady na živobytí: 9 000

Úvěr na koupi bytu od města: 150 000

Cena bytu: 480 000

Vlastní prostředky: 230 000 úspory + 100 000 ze stavebního spoření

Měsíční splátka úvěru: cca 4.000

S klientkou chodila všechny záležitosti vyřizovat její dcera, protože ona sama prodělala encefalitidu a stále nebyla 100% zdravá. Její nemoc si vyžádala 38 dní hospitalizace, což znamenalo dvouměsíční neplacení splátek úvěru. Navíc klientce přibyl další závazek vůči nemocnici, kde byla léčena. Tento sice uhradila dcera se svým manželem, ale na splátky úvěru zapoměli. Na klientku tak po návratu z nemocnice čekala řada obsílek, které ji vyzývaly k uhrazení dluhu. Tato situace zapříčinila zhoršení jejího zdravotního stavu natolik, že musela být znovu hospitalizována. Razantní propad příjmů způsobila výpověď ze zaměstnání. Tím se její situace dostala do stadia, které již nebyla schopna sama zvládnout.

Po návratu domů a konzultaci problému s dcerou, obě přišly do naší poradny. Jelikož dcera s manželem neměli žádné finanční závazky, poradila jsem jim následovně: zajít do banky spolu s manželem a klientkou a požádat banku o umožnění přístupu obou manželů ke dluhu klientky. Tím by se dosáhlo s ohledem na jejich nízký věk prodloužení doby splatnosti a tím snížení měsíčních splátek. Oba manželé byli srozuměni s tím, že dlužné částky budou muset uhradit neprodleně.

Do poradny se vrátili asi za měsíc s tím, že banka na jejich žádost odpověděla kladně, dlužnou částku splátek již uhradili a tímto byla celá záležitost vyřešena.

Tento případ byl jediným s opravdu šťastným koncem. Díky zodpovědnému chování klientky, i pochopení a pomoci rodiny se vztahy mezi dlužníkem a věřitelem podařilo narovnat a předejít tak závažnějším důsledkům.

7.6 Závěr kazuistik

Případové studie z vlastní poradenské praxe měly prokázat pravdivost mých tvrzení v kapitole 3. Domnívám se, že jsem vybrala takové případy klientů, které dokazují nejen má předchozí tvrzení, ale také nastiňují vzorek chování dlužníků. Uvedla jsem případy lehkomyšlnosti, nezodpovědnosti, naivity i pokus o manipulaci názoru pomáhajících osob, nešťastnou shodu nepříznivých situací, kterým nezabránilo ani zodpovědné chování a korektní přístup klienta. Zarážející je na některých případech nejen chování samotných dlužníků, ale také bankovních institucí, které do roku 2009 půjčovaly velmi snadno a téměř všem. Naši poradnu již navštívily desítky dlužníků, kteří byli schopni během několika týdnů si půjčit peníze u několika poskytovatelů. Je na posouzení odborníků na tuto problematiku, zda by každý žadatel neměl mít jakousi „knížku historie úvěrů“, kde by byly informace o době uzavření všech jeho úvěrů, plnění dlužnickových povinností z těchto závazků a způsob ukončení vztahů.

Každý poskytovatel by tak měl přehled o solidnosti žadatele, který by se stal jedním z posuzovaných kritérií.

Dnes již existuje několik „registrů dlužníků“, ty ale evidují pouze dlužníky, kteří nesplácí. Informace o tom, že si žadatel i v jednom dni požádal o dva, či více úvěrů a ty mu byly vyplaceny, již nejsou dostupné. Rizikovost těchto žadatelů je přitom velmi vysoká.

8. Prevence v oblasti dluhové problematiky

Tato kapitola poukáže na potřebu fungujícího systému preventivních programů a zapojení širokého okruhu institucí i veřejnosti. Zdůrazní připravenost naší společnosti na řešení výrazně rostoucího problému zadluženosti fyzických osob a domácností. Poukáže na možnost využití služeb již existujících firem a programů. Upozorní také na rizika pro klienta spojená s výběrem takovéto služby.

8.1 Systém dluhového poradenství

Odborné poradenství v oblasti nezvládaných dluhů je jedním z předmětů podnikání různě solidních firem. Toto mé tvrzení dokladuje řada diskuzí na internetu, kde si lidé vyměňují své zkušenosti s různými „oddlužovacími“ společnostmi. Dnes jsou již mediálně známy desítky případů, kdy dlužník požádal o pomoc ze své těžké situace takovou společnost, ale jejím přístupem se jen hlouběji propadnul do dluhové pasti a zvýšil sumu svých dluhů. I když média opakovaně podávají základní radu pro chování v těchto případech, **důvěřiví dlužníci** těchto nekorektních služeb stále využívají.

Vývoj zadluženosti fyzických osob v ČR byl také impulsem ke vzniku nových podnikatelských subjektů, které reálně pomáhají tyto svízelné situace svých klientů řešit. Služby těchto poraden jsou jejich předmětem podnikání a jsou proto zpoplatněny. Pro většinu dlužníků jsou z tohoto důvodu nedostupné. Jejich služby jsou ovšem zaměřeny i na právnické osoby, kterým poskytují svou pomoc.

Vedle soukromých poradenských kanceláří našla uplatnění i řada subjektů založených na základě **projektů** EU a MPSV. Služby těchto poraden jsou pro klienty bezplatné. Cílovou skupinou pro poskytování služeb projektových poraden jsou **pouze** fyzické osoby, čili osoba právnická zde pomoc nenalezne.

Nejvyhledávanějšími jsou občanské poradny (www.obcanskeporadny.cz), které mají síť svých kanceláří po celé ČR a pravidla sídlí v bývalých okresních městech. Tyto poradny jsou sdruženy do AOP (Asociace občanských poraden), poskytují **bezplatné** odborné poradenské služby a podávají podněty k řešení nastalých legislativních problémů státním institucím.

Specifický problém nezvládané zadluženosti svou četností případů vyvolal i vznik poraden finančních, které jsou (mimo soukromých) financovány z rozpočtu ČR a dotacemi z fondů EU. Služby těchto bezplatných poraden jsou klienty hojně využívány, ovšem v řadě případů je překážkou efektivního řešení **pozdní** vyhledání odborné pomoci.

„Dále jsou klientům k dispozici nezávislé organizace různého typu jako například obecně prospěšná společnost FINANČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s.“²¹, (www.financniagramotnost.eu), jejímž hlavním posláním je poradenství, prevence a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti.

Tato občansky prospěšná společnost jako první vydala ve spolupráci s vydavatelstvím COFET publikaci „Slabikář finanční gramotnosti“, určenou pro pilotní výuku na základních a středních školách. Podrobně se tato kniha věnuje seznámení se všemi riziky spotřebitelského chování, vysvětluje pojmy, osvětluje práva a povinnosti občana – spotřebitele a dlužníka.

Aktivní přístup k rostoucímu problému zadluženosti zvolily i některé banky. Jejich pomoc je zaměřena nejen na konkrétního dlužníka, ale také na oblast prevence předluženosti.

Kooperací poradenských center, bankovních domů, psychologů a právních kanceláří je dosahováno dostatečné pokrytí potřeby pomoci v dluhové oblasti. Dlužník má k dispozici poměrně rozsáhlý výběr služeb i institucí, na které se může s žádostí o pomoc obrátit. Nezbytně nutné je ovšem využít tuto možnost včas.

8.2 Preventivní programy

Je nutné připomenout skutečnost, že nejúčinnější prevencí je zodpovědné chování dlužníků. Příčiny i důsledky zadlužování jsem popsala v kapitole 3, proto svoji pozornost tedy zaměřím na již existující preventivní programy.

Systém prevence lze zaměřit na dvě cílové skupiny a to na školní mládež a dospělé osoby:

➤ Školní mládež

Zvýšenou pozornost dotčených státních institucí k problému rostoucí zadluženosti občanů můžeme sledovat na konkrétních opatřeních až od roku 2008. Do této doby byla dluhová problematika neoprávněně podceňována.

²¹ Noveský, I. a kol.,:Slabikář finanční gramotnosti, COFET, a.s., 2009

Spouštěcím momentem těchto aktivit však nebyla jen dluhová problematika sama, ale i rostoucí počet sociálně vyloučených osob. Průzkumem příčin nárůstu případů bylo zjištěno, že u podstatné části občanů sociálně vyloučených je důvodem tohoto stavu ztráta zaměstnání spolu s enormní zadlužeností. Analýzy bank v oblasti poskytování úvěrů a hypoték pak prokázaly, že se značně zvyšují počty úvěrů a hypoték „v selhání“, čili ty, které nejsou řádně spláceny. Toto tvrzení dokladuje tento přehled od roku 2008:

- 2008 – 3,1%
- 2009 – 5,2%
- 2010 – 6,2%²²

„Na základě těchto informací MŠMT vypracovalo metodiku projektu „Finanční gramotnosti“. Cíle tohoto projektu korespondují s deklarovanými cíli projektu EU „Plán boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“.²³ Celý projekt je rozčleněn do několika samostatných bloků. Jedním z nich je předluženost (finanční gramotnost). Je věnován především mládeži ZŠ a SŠ. Učí jednoduchými demonstracemi žáky orientaci v ekonomické, finanční a spotřebitelské oblasti. Klade důraz na osvojení informací a dovedností, které se stanou pevnou součástí jejich osobní informační vybavenosti. Ve vybraných pilotních školách tak již druhým rokem probíhá výuka znalostí, které jsou schopny v dospělosti tyto žáky ochránit před riziky nerozvážného zadlužování.

➤ Dospělé osoby

Velmi složitá je ale situace ve vzdělávání dospělých v této oblasti. V ČR je již realizováno několik vzdělávacích projektů finanční gramotnosti, ale v porovnání s počty předlužených jsou celkové počty osob, které tyto kurzy absolvovaly, jen nepatrnou částí. K dosažení co nejvyšší efektivity kurzů finanční gramotnosti jsou jednotlivé přednášky koncipovány pro malé skupiny osob. Maximální počet účastníků je stanoven na dvacet posluchačů. Je ale pouze málo kurzů, které se podaří plně obsadit. Proč nemají lidé o tuto aktivitu zájem? Svou roli zde zajisté hraje obava před prozrazením své tíživé situace, stud za svá špatná rozhodnutí, z vlastní finanční nedostatečnosti atd. Další skupinou jsou pak ti, kteří se bojí, že zveřejněním

²² <http://www.centralniadresa.cz>

²³ www.msmt.cz

svého zájmu o tuto problematiku na sebe upozorní a stanou se nedůvěryhodnými klienty pro další poskytovatele půjček.

Pracuji v „Regionálním poradenském centru pro zaměstnance“, které vzniklo z projektu ČMKOS a ASO. Tato pracoviště jsou zřízena ve dvanácti krajských městech ČR a jsou obsazena dvěma pracovníky. Poradenskou činnost v oblasti nejen pracovního práva poskytuje právník a porady v oblasti sociálního dialogu daného kraje pak manažer sociálního dialogu. (www.cmkos.cz, odkaz regionální poradenská centra). Struktura porad právníka se dělí na dvě zásadní oblasti a to na občanské a pracovní právo. V právu pracovním převládá téma nevyplácených mezd, možnosti výpovědí a způsoby odměňování, v právu občanském jednoznačně převažuje předluženost a insolvence.

Naše poradenské centrum uspořádalo v Jihlavě vloni v listopadu seminář na téma: „Občan – dlužník v nepřátelském světě financí“. Předpokládali jsme účast cca 50 ti lidí, zejména předlužených. Skutečnost však byla zcela jiná: účast 27 lidí, předlužených – 0! Všichni účastníci byli zaměstnanci institucí, které těmto osobám pomáhají. Z toho je zcela evidentní, že předlužení dávají jednoznačně přednost individuální komunikaci s poradcem, před veřejně sdělovanými, i když komplexními radami.

Skutečnost, že prevenci je u nás věnována dostatečná pozornost i když s nenapravitelným zpožděním, jsem se pokusila dokázat v této kapitole. Zdůraznila jsem nejvýznamnější preventivní programy, i širokou paletu poradenských center, kde mohou předlužení lidé nalézt pomoc. Na konkrétním příkladu vlastního pracoviště jsem se snažila poukázat na potřebu rozvoje individuální práce s předluženými osobami.

9. Vliv sociální pedagogiky na poradenskou činnost v oblasti předluženosti a insolvence fyzických osob

V této kapitole se pokusím ozřejmit souvislosti mezi oborem sociální pedagogika a poradenskou prací nejen v oblasti předluženosti.

9.1 Předmět poradenské činnosti

Jak vyplývá ze samého názvu, poradenství je službou lidem, kteří nějakou radu potřebují. K tomu, aby poradce poskytl člověku dostatečně kvalifikovanou odpověď na je ho dotazy, potřebuje vzdělání v oboru, jímž se zabývá, dostatečnou dobu praxe, která přináší zkušenosti, ale také umění člověka „přečíst“, předvídat jeho reakce, posoudit jeho důvěryhodnost, slyšet nevyřčené, analyzovat v průběhu hovoru jeho chování. Nezíská-li poradce klientovu **důvěru**, nemůže být jeho práce úspěšná. Tento fakt platí i opačně – pokud klient není upřímný ve svých tvrzeních, nemůže mu získaná porada nijak pomoci.

Poradce je tedy rádcem, psychologem i pedagogem zároveň. Právě zde je vysoká míra souvislostí mezi sociální pedagogikou a poradenstvím.

9.2 Vliv pedagogiky na poradenskou práci

Orientace tohoto oboru na děti a školní mládež by se na první pohled mohla zdát překážkou, ale není tomu tak. Hlubší odborné znalosti pedagogiky a didaktiky umožňují poradci lépe analyzovat přístup ke klientovi a jeho problému s ohledem na jeho potřebu naučit se dovednosti, které zatím neumí a které jej přivádí do problémů.(sestavení domácího rozpočtu.)

9.3 Vliv psychologie na práci poradce

Psychologie má na tuto práci primárně **zásadní vliv**. Po celou dobu jednání s klientem musí poradce velmi bedlivě sledovat a vyhodnocovat klientovo chování, reagovat citlivě na jeho změny nálady, sledovat jeho verbální i nonverbální projev. Je neodmyslitelně nutné na základě těchto poznatků volit vždy způsob vlastního projevu vůči klientovi s přiměřenou empatií, poskytnout mu možnost důvěry vlastním přístupem a chováním. V mnoha případech musí poradce v průběhu jednání měnit taktiky získávání informací v souvislosti s momentálním projevem klienta, ovšem tak, aby celkový projev samotného poradce na klienta působil vyváženým dojmem. Každé poradenské jednání je tak trochu hrou, která má stanovená základní pravidla, ale jen pro roli poradce. Klient je zde tím, kdo může (a často to i dělá) měnit pravidla svého přístupu nejen k osobě poradce, ale i k vlastnímu problému.

Velmi důležitým faktorem průběhu porad je **čas**. Příliš krátká doba k projednání klientova problému je pro něj signálem nedůvěryhodnosti poradce, nebo jeho nízké odbornosti. Naopak neúměrně protahované jednání klienta odradí, unaví a je pak vnímáno jako neúčinné. Nelze stanovit dobu vhodnou k takovým jednáním, ta se odvíjí od projednávaného problému. Je však nesmírně důležité, aby po celou dobu jednání poradce udržoval aktivní komunikaci a nedopustil pauzy bez hovoru. Jakým způsobem udržovat klienta aktivního, jak mu naslouchat, čeho si všimnout na jeho chování – to všechno jsou dovednosti, kterým je schopen se naučit jen studiem alespoň základů psychologie.

9.4 Právní znalosti v práci poradce

Plně fundované porady v právní oblasti se klientovi dostane pouze u odborníka – právníka. Právo ale nelze vyčlenit ze žádné poradenské činnosti. Klienti požadují rady ve všech oblastech svého života a je proto nezbytně nutné, aby každý poradenský pracovník znal strukturu právního systému, předměty jednotlivých právních norem a uměl se dobře orientovat v systému práva. Ve svém oboru potřebují znát alespoň základy právní nauky a neustále své znalosti rozšiřovat, zejména při potřebě porad klientům. Není možné odvádět dobře poradenskou práci bez těchto znalostí a dalšího vzdělávání.

Do budoucna bude jistě třeba při práci poradce studovat nejen předmět samého poradenství, ale také gerontologii, jak vyplývá z demografického vývoje obyvatel ČR. Již nyní se při mé práci ukazuje potřeba určitých znalostí z oboru andragogiky.

V této kapitole jsem uvedla souvislost poradenské činnosti s oborem sociální pedagogiky, který studuji. Praktické zkušenosti z mé práce si díky studiu dokážu teoreticky vysvětlit, opřít se ve své práci o poznatky odborníků, zdůvodnit si postoje a chování klientů a v neposlední řadě i předvídat jejich reakce při jednáních. Zejména oblast porad osobám předluženým a insolventním je zcela založena na poznacích a vědomostech studovaného oboru. Domnívám se tedy, že jsem prokázala potřebu studovaného oboru při své poradenské práci, a tím jejich vzájemnou souvislost.

Závěr

Dluhová problematika, předluženost občanů a jejich insolvence není českým specifíkem. Zadluženost občanů a jejich neschopnost plnit řádně své závazky z úvěrových smluv je žhavým tématem jednání zainteresovaných institucí mnoha států. Evropská unie věnuje ve svém programu boje proti chudobě dluhové problematice náležitou pozornost. V tomto srovnání má ČR výrazně menší problémy, než další evropské státy. Neznamená to ale, že by tato oblast v ČR mohla být bagatelizována.

Tato práce byla záměrně koncipována z pohledu poradenského pracovníka, s důrazem a zaměřením se na osobu dlužníka. Domnívám se, že jsem dostatečně podrobně popsala zejména rizika, která s sebou dlužnictví nese. Mým úmyslem bylo poskytnout v této oblasti ucelenou informaci o skutečnostech, které mohou nastat, uzavře-li člověk neuváženě úvěrovou smlouvu.

V samostatné kapitole jsem shrnula všechny příčiny předluženosti a insolvence, jak je vnímám ze své poradenské praxe. V další kapitole jsem uvedla podrobněji materiální a sociální důsledky, které mohou z těchto příčin nastat pro osobu dlužníka.

Zvýšenou pozornost jsem věnovala hlavním subjektům procesu oddlužení, jakož i samotnému podání návrhu soudu na oddlužení fyzické osoby.

Na případových studiích jsem se snažila dokázat svá tvrzení o závažnosti jevu předluženosti a insolvence i o přístupu řady občanů ke dlužnictví.

Cílem této mé práce bylo podat čtenáři ucelený materiál o problematice dlužnictví a souvisejících jevů, s důrazem na osobu dlužníka. Rozborem jednotlivých případů z poradenské praxe jsem chtěla dosáhnout ověření svých tvrzení a zdůraznění závažnosti situace v této oblasti, k čemuž má přispět i názor odborníka a dostupná statistická data.

Resumé

V kapitole první jsem vysvětlila všechny skutečnosti, které mají zásadní vliv na rozhodování soudů ve věci žádostí o povolení oddlužení, zejména s ohledem na zákonné podmínky procesu. Vyšší pozornost jsem věnovala průběhu insolvenčního řízení, s důrazem na osobu dlužníka.

Ve druhé kapitole jsem vyjmenovala nejdůležitější zákony, kterými se insolvenční řízení provádí a které mají na tento proces zásadní vliv.

Třetí kapitolu jsem věnovala vyjmenování příčin předluženosti a insolvence, jak ji sama vnímám z poradenské praxe. Domnívám se, se všechna poradenská pracoviště, zabývající se touto problematikou mohou mít ještě obsáhlejší výčet příčin. Zde je rozhodující specializace těchto pracovišť. Vzrůstající dluhovou problematiku jsem zdůraznila tabulkou č. 1.

Ve čtvrté kapitole jsem zpracovala za použití poznatků a skutečností, které mi klienti sami sdělují při rozhovorech v poradně, souhrn důsledků předluženosti a insolvence. Jsem si vědoma neúplností výčtu důsledků, snažila jsem se ale stále držet důrazu na osobu dlužníka.

Kapitola pátá obsahuje výčet způsobů exekuce, vysvětluje institut exekučního titulu a závažnost situace v této oblasti podtrhuje názorem odborníka. K vyšší názornosti jsem zde také uvedla tabulku č. 2, přehled počtu exekucí.

Šestá kapitola podává můj pohled na rizika z předluženosti pro výchovu dětí i společnost. Podkladem pro tato tvrzení mi opět byla má praxe v poradně. Myslím si, že právě tato kapitola by si zasloužila podrobné zpracování v samostatné práci.

V sedmé kapitole uvádím pět kazuistik, které jsem řešila v poradně. Snažila jsem se vybrat kauzy, které se zásadním způsobem liší v základních principech chování dlužníků.

Osmá kapitola má za úkol osvětlit realizovanou prevenci v oblasti dluhové problematiky.

Devátá kapitola poukazuje na zásadní vliv sociální pedagogiky na poradenství v dluhové problematice, čímž ověřuje souvislost studovaného oboru s praxí.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou předluženosti a insolvence fyzických osob. Je zpracována s důrazem na chování a s ním spojená rizika pro osobu dlužníka. První část zdůrazňuje příčiny a důsledky insolvence. Kazuistika ve druhé části ověřuje pravdivost mých tvrzení. Práce také zdůrazňuje rizika tohoto problému pro výchovu dětí a společnost. Celá práce je koncipována s důrazem na osobu dlužníka.

Klíčová slova

Insolvence, předlužení, dluhová past, sociální vyloučení, exekuce, úvěr, ručitel, spotřební slepota

Annotation

My graduation these is concerned with questions of insolvency of individuals. I tis focused on behavior of debtors and its risk. The first part emphasizes causes and consequenses of insolvency. There are some examples in the sekond part with emphasis on the person of debtor.

The main terms

Insolvency, indebtedness, debt trap, social exclusion, distraint of debtor, loan, guarantee, consumer blindness

Seznam použité literatury

Zákon č. 182/2006 Sb., *O úpadku a způsobech jeho řešení*. (Insolvenční zákon)

Zákon č. 120/2001 Sb., *O soudních exekutorech a exekuční činnosti*.

Zákon č. 26/2000 Sb., *Zákon o veřejných dražbách*.

Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*.

Machalíček, J., Syrovátková, Š., *Dluhová problematika*. Plzeň: Člověk v tísní, 2008, 111 stran, IBSN: 978-80-86961-28-6

Noveský, I. et al. *Slabikář finanční gramotnosti*. Praha: COFET a. s., 2009, 448 stran, IBSN: 80-254-4207-4.

Smrčka, L. *Osobní a rodinné finance*. Příbram: Profesional Publishing, 2007, 252 stran.

Templar, R. *100 zlatých pravidel pro spokojený život*. Praha: Grada publishing, 2007, 228 stran, IBSN: 978-80-247-1791-3.

Vízdal, F. et. al. *Sociální psychologie I*. Brno: IMS, 2009, 106 stran.

<http://www.centralniadresa.cz>

<http://www.novinky.cz/finance/225165-pocet-exekuci-narusta-chronickym-dluznikum.....>

<http://www.ekcr.cz/1/monitoring-tisku/254-idnes-cz-vlna-exekuci-se-loni-zvedla-o-tric.....>

<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/pocet-insolvencnich-navrhu-presahl-10-tisic>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.msgr.cz>

<http://www.mfcr.cz>

Příloha

Formulář „Návrh na povolení oddlužení“

Slovník

Závazek – zde ve smyslu peněžitého závazku, tedy povinnosti dlužníka zaplatit věřiteli dluh

Pohledávka – zde ve smyslu práva věřitele na plnění peněžitého závazku od dlužníka

Dlužník (povinný) – osoba, která má povinnost plnit závazek vůči jiné osobě

Věřitel (oprávněný) – osoba, která má právo na plnění určité pohledávky od dlužníka

Neplatič – osoba, která neplatí (není schopna platit) své splatné dluhy

Půjčka – zde finanční půjčka dle občanského zákoníku

Úvěr – zde úplatné poskytnutí peněžních prostředků bankou nebo jiným podnikatelem dle obchodního zákoníku

Hypotéka – zde úvěr zajištěný nemovitou zástavou

Dluh – peněžítý závazek

Ručení – závazek třetí osoby, tzv. ručitele, že zaplatí věřiteli dluh, pokud tak neučiní dlužník

Úrok – odměna věřitele za půjčení, poskytnutí peněz dlužníkovi

Úrok z prodlení – sankce za prodlení dlužníka s placením dluhu plynoucí ze zákona nebo ze smlouvy

Oddlužení – forma řešení úpadku fyzické osoby (nepodnikatele) v rámci insolvenčního řízení

Exekuce – řízení podle zvl. zákona, jehož účelem je uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele

Předlužení – stav, kdy závazky dlužníka převyšují výši jeho majetku

Insolvence (též úpadek) – stav, kdy dlužník má více věřitelů, peněžité dluhy po splatnosti po dobu delší 30 dnů a tyto není schopen platit

NÁVRH NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ

Soud:		Sp. zn.: ⁱ	
-------	--	-----------------------	--

DLUŽNÍK

01 Typ: Fyzická osoba

Státní příslušnost:ⁱⁱ

Osobní údaje	Příjmení:		Jméno:	
	Titul za jm.:		Titul před jm.:	
	Dat. narození: ⁱⁱⁱ		Rodné číslo:	
Trvalé bydliště	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	
	Stát:		Osobní stav:	

02 Typ: Právnícká osoba

Právní řád založení:ⁱⁱ

Právnícká osoba	Název/obch.firma:			
	IČ:		Jiné registr. č.:	
sídlo	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	
	Stát:			

03 Korespondenční adresa:^{iv}

Korespondenční adresa	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	
	Stát:			

Elektronická adresa:

Akreditovaný poskytovatel certifikačních služeb:

OSOBY OPRÁVNĚNÉ JEDNAT ZA DLUŽNÍKA

04 Fyzická osoba	Příjmení:		Jméno:	
	Titul před jm.:		Titul za jm.:	
	Bydliště:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	
	Stát:			

05 Právnícká osoba	Název/obch.firma:			
	IČ.:		Jiné registr. č.:	
	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	
	Stát:			

06 NAVRHOVANÝ ZPŮSOB ODDLUŽENÍ

Zpeněžením majetkové podstaty

Plněním splátkového kalendáře

Dlužník nenavrhuje způsob oddlužení

ⁱ vyplní se pouze tehdy, pokud byl je návrh na povolení oddlužení podáván po insolvenčním návrhu

ⁱⁱ vyplní se pouze u zahraničních osob

ⁱⁱⁱ datum narození se vyplní, pokud nebylo dlužníkovi přiděleno rodné číslo

^{iv} vyplňte pokud se liší od sídla či trvalého bydliště

07 Podrobný popis okolností, z nichž lze usuzovat na výši hodnoty plnění, které při oddlužení obdrží nezajištění věřitelé dlužníka:

08 Očekávané příjmy dlužníka v následujících 5 letech:

09 Údaje o všech dlužníkových příjmech za poslední 3 roky:

--

10 Dřívější insolvenční či obdobná řízení řešící v posledních 5 letech úpadek:

dlužníka Ano Ne **zákonného zástupce** Ano Ne
statutárního orgánu Ano Ne **člena kol. stat. orgánu** Ano Ne

Sp.zn.: Způsob skončení: Datum skončení:

Soud:

Sp.zn.: Způsob skončení: Datum skončení:

Soud:

11 Údaje o nezaházených pravomocných odsouzeních pro trestný čin majtkové nebo hospodářské povahy:

	Sp. zn.:	Soud:
dlužníka		
zákonného zástupce dlužníka		
člena statutárního orgánu dlužníka		
člena kolektivního statutárního orgánu dlužníka		

18 Zákon vyžaduje souhlas manžela(-ky); to neplatí, jestliže oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevyřádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkovy manžela

Souhlasím s povolením oddlužení

Manžel(-ka)	Příjmení:		Jméno:	
	Titul za jm.:		Titul před jm.:	
	Bydliště:		PSC:	
	Ulice:		Č. p.:	

Podpis:

Potvrzení úředního ověření podpisu:

19 Ručitel za splnění oddlužení

Ano Ne

Osobní údaje	Příjmení:		Jméno:	
	Titul za jm.:		Titul před jm.:	
	Dat.narození: ^{III}		Rodné číslo:	
Údaj o podnik.^v	IČ:		Jiné registr.č.:	
Trvalé bydliště	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č.p.:	
	Stát:			

Právnícká osoba	Název/obch.firma:			
	IČ:		Jiné registr.č.:	
Sídlo	Obec:		PSC:	
	Ulice:		Č.p.:	
	Stát:			

Rozsah ručení:	
-----------------------	--

Podpis:

Potvrzení úředního ověření podpisu:

^v Vyplňte pouze tehdy jedná-li se o fyzickou osobu podnikatele

20 Spoludlužník za splnění oddlužení Ano Ne

Osobní údaje	Příjmení:		Jméno:	
	Titul za jm.:		Titul před jm.:	
	Dat.narození: ^{III}		Rodné číslo:	
Údaj o podnik.^V	IČ:		Jiné registr.č.:	
Trvalé bydliště	Obec:		PSČ:	
	Ulice:		Č.p.:	
	Stát:			

Právnícká osoba	Název/obch.firma:			
	IČ:		Jiné registr.č.:	
Sídlo	Obec:		PSČ:	
	Ulice:		Č.p.:	
	Stát:			

Rozsah závazku:	
------------------------	--

Podpis:

--

Potvrzení úředního ověření podpisu:

--

21

Návrh na povolení oddlužení je podáván zároveň jako insolvenční návrh

Z důvodu zde uvedených navrhuji, aby soud rozhodl o

úpadku hrozícím úpadku

dlužníka a zároveň rozhodl o povolení oddlužení.

Popis rozhodujících skutečností osvědčujících úpadek/hrozící úpadek:

22

Návrh na povolení oddlužení je podáván po podání insolvenčního návrhu věřitele

Z důvodu zde uvedených navrhuji, aby soud rozhodl o úpadku dlužníka a zároveň rozhodl o povolení oddlužení.

Dlužník prohlašuje, že není podnikatelem a že údaje v návrhu na povolení oddlužení a v jeho přílohách jsou pravdivé.

SEZNAM PŘÍLOH:

Povinné přílohy:

1. Seznam majetku, v němž se označí jednotlivě veškerý dlužníkův majetek, který je předmětem zajišťovacích práv sloužících k uspokojení věřitelů, a veškerý jeho ostatní majetek; majetek, který je předmětem zajišťovacích práv sloužících k uspokojení věřitelů se uvádí zvlášť.
2. Seznam závazků, v němž se označí jednotlivě veškeré závazky dlužníka vůči věřitelům, kteří mají právo na uspokojení ze zajištění a veškeré jeho ostatní závazky. Pokud je některý ze závazků vykonatelný, vyznačí se tato skutečnost v seznamu závazků a přiloží se příslušné rozhodnutí či notářský nebo exekutorský zápis. U každého závazku vůči věřiteli, který má právo na uspokojení ze zajištění, se označí odkazem na příslušnou položku seznamu majetku, popř. odkazem na údaj o očekávaných příjmech, majetek sloužící k zajištění příslušné pohledávky.
3. Listiny dokládající dlužníkovy příjmy za poslední 3 roky (např. kopie potvrzení o příjmech z pracovního poměru, kopie daňových přiznání, výpisy z bankovních účtů).
4. Výpis z rejstříku trestů dlužníka, jeho zákonného zástupce, jeho statutárního orgánu nebo člena jeho kolektivního statutárního orgánu, ne starší než 3 měsíce, nebo obdobný doklad členského státu, v němž dlužník v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců.
5. Listiny, kterých se návrh na povolení oddlužení dovolává a listiny, které prokazují v návrhu na povolení oddlužení tvrzené skutečnosti

Dále:

1. Je-li návrh na povolení oddlužení podáván i jako insolvenční návrh a dlužník je zaměstnavatel - seznam svých zaměstnanců
2. Je-li dlužník právnická osoba - výpis z obchodního rejstříku nebo obdobného registru.
3. Písemný souhlas nezajištěného věřitele, který se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30% jeho pohledávky. Zároveň musí být uvedeno, jaká bude nejnižší hodnota plnění, na kterém se s dlužníkem dohodl; podpis věřitele musí být úředně ověřen.
4. Podepisují-li návrh ručitelé či spoludlužníci - listiny, z nichž vyplývá spoludlužnictví nebo ručení těchto osob.
5. Je-li dlužník zastoupen na základě plné moci – plná moc.

24

V dne

Podpisem stvrzuje

Dlužník Jiná osoba

25

Jméno	<input type="text"/>	Příjmení:	<input type="text"/>
--------------	----------------------	------------------	----------------------

26 Jiná osoba – fyzická osoba	Příjmení:	<input type="text"/>	Jméno:	<input type="text"/>
	Titul za jm.:	<input type="text"/>	Titul před jm.:	<input type="text"/>
	Bydliště:	<input type="text"/>	PSČ:	<input type="text"/>
	Ulice:	<input type="text"/>	Č. p.:	<input type="text"/>
	Stát:	<input type="text"/>		

27 Jiná osoba – právnická osoba	Název/obch.firma:	<input type="text"/>		
	IČ.:	<input type="text"/>	Jiné registr. č.:	<input type="text"/>
	Obec:	<input type="text"/>	PSČ:	<input type="text"/>
	Ulice:	<input type="text"/>	Č. p.:	<input type="text"/>
	Stát:	<input type="text"/>		

Podpis:**Potvrzení úředního ověření podpisu:**

Je-li návrh na povolení oddlužení podáván zároveň jako insolvenční návrh, musí být podpis úředně ověřen nebo návrh musí být podán elektronicky se zaručeným elektronickým podpisem.

V případě nedostatku místa použijte volný papír, který označte číslem pole a vložte jej k návrhu jako přílohu.